

אהבת ישראל

יחידת לימוד חווייתית
של מקורות מתורת החסידות
בנושא אהבת ישראל

למה לאהוב?

אנחנו אחד בעצם
הפתח לעבודת ה'
מה שהאהוב אוהב

כמוך!

מה ששנוא עליך
שכח מעצמך
פשוט יפה
אפילו רשעים?

הדרך לאהבה

שימו לב אל הנשמה
קצת חיוביות
לחשוב בגדול
חברי הוא ראי
לא חבל?

מעשים של אהבה

בשביל זה יש חברים
פשוט לעזור
צדקה לנשמה

תוכן

5	פתיחה - "ואהבת לרעך כמוך"
7	א. למה לאהוב?
9	1. אנחנו אחד בעצם - עם ישראל הוא נשמה אחת
14	2. הפתח לעבודת ה' - אהבת ישראל היא "כל התורה"
17	3. מה שהאהוב אוהב - הקשר של אהבת ה' ואהבת ישראל
19	ב. כמוך!
20	1. מה ששנוא עליך - לאהוב את הזולת כמוני ואפילו יותר
23	2. שכח מעצמך - אהבה עד כדי מסירות נפש
24	3. פשוט יפה - מעלת היהודים הפשוטים
26	4. אפילו רשעים? - האהבה ליהודים חוטאים
29	ג. הדרך לאהבה
30	1. שימו לב אל הנשמה - הבסיס לאהבה הוא ההתמקדות בנשמה
32	2. קצת חיוביות - הדגשת הטוב מעוררת אהבה
34	3. לחשוב בגדול - היכולת לקבל את השונה ממני
36	4. חברי הוא ראי - היחס לזולת הוא שיקוף מצבי האישי
37	5. לא חבל? - השורש של השנאה והנזק הגדול שיש בה
39	ד. מעשים של אהבה
40	1. בשביל זה יש חברים - כוחה של חברות בעבודת ה'
43	2. פשוט לעזור - משמעות מעשי החסד והצדקה
45	3. צדקה לנשמה - החובה להיטיב עם הזולת ברוחניות
51	נספח: תולדות המחברים

רבי ישראל בעל שם טוב

מייסד החסידות

מאתיים וחמישים שנה להסתלקותו בחג השבועות

תק"כ - תש"ע

בהיותו בן חמש, נשאר הבעל שם טוב יתום מאביו הקדוש, שנפטר בהשאירו לו הצוואה הקצרה הבאה:

בני! אומר הגאון הצדיק הישיש ר' אליעזר בשכבו על מיטת חוליו, ברגעים האחרונים לחייו בעולם הזה, אל בנו יחידו בן החמש: אל תירא מאף אחד ומשום דבר בעולם, כי אם מהקב"ה בלבד. אהוב בכל עומק לבך ובלהב נשמתך כל יהודי בלי הבדל מי הוא ואיך הוא. בצוואה קצרה זו, מסר האב הקדוש לבנו יחידו בן החמש, את ה"צידה לדרך" לכל החיים.

לב תורת הבעל שם טוב היא אהבת ישראל

מאמרותיו הידועות:

- אהבת ישראל היא השער הראשון המוליך אל חצרות ה'.
- כל יהודי יקר להקב"ה, כמו בן יחיד שנולד להוריו לעת זקנותם, ובמדה מרובה מזה!
- האנחה שיהודי נאנח על צערו של יהודי אחר - שוברת את כל מחיצות הברזל של המקטרגים. השמחה והברכה שיהודי שמח בשמחתו של עוד יהודי ומברכו - מקובלת אצל ה' כמו תפלתו של ר' ישמעאל כהן גדול בקדש הקדשים.
- נשמה יורדת לעולם הזה וחיה שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות ליהודי טובה בגשמיות ובפרט ברוחניות.

פתיחה

ואהבת לרעך כמוך!

"לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא".

"לא תקם ולא תטור את בני עמך, ואהבת לרעך כמוך אני ה'".

(ויקרא יט, יז-יח)

"ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זהו כלל גדול בתורה".

(תלמוד ירושלמי, מסכת נדרים, פרק ט' הלכה ד')

"מצוה על כל אדם לאהב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך. לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו, והמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא".

"כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה שנאמר 'לא תשנא את אחיך בלבבך'".

(משנה תורה לרמב"ם, הלכות דעות ו, ג-ה)

אנשים, בייחוד צעירים, רגילים להתייחס לאהבה בתור דבר ספונטני בלבד. רגש חזק שממלא את הלב, כך פתאום, ויכול להיעלם כפי שהופיע. במבט כזה "או שאתה אוהב, או שאתה לא", ואז אחד מהשניים: או שתייחס את מצוות אהבת ישראל רק אל הסביבה הקרובה, אותה אתה אוהב ממילא, או שתפליג אל "כלל ישראל" רחוק, ואותו תאהב, מבלי קשר לאנשים שאתה פוגש באוטובוס ובמכולת. המשותף לשתי האפשרויות הוא חוסר ההתמודדות עם הקושי לאהוב, ועם העבודה והמאמץ להגיע אליה. אוהבים (או שלא) וזהו זה.

אם נישיר מבט אל האהבה, נראה כי בעצם כל אהבה רצינית קשורה לעמל. אפילו בין חברים קרובים יש רגעי משבר וקושי, ואז הספונטניות מפנה את מקומה לאהבה בוגרת, אהבה שמתקיימת מתוך חשיבה ומאמץ.

מצוות אהבת ישראל, היא קודם כל מצווה. וכמו כל המצוות, אנו נדרשים לעמול כדי לקיים אותה. הקדוש ברוך הוא מצווה אותנו לאהוב, ממש לאהוב, את היהודים שסביבנו שונים ומשונים ככל שיהיו. אהבה כזאת נוצרת מתוך עבודה, וכן, זאת אהבה. אהבה שנרכשת מתוך עמל משתרשת עמוק עמוק בתוך הלב, והופכת עם הזמן, לחלק בלתי נפרד מן האישיות.

העבודה על האהבה וההפיכה שלה לחלק מאיתנו מתחילה בלימוד. האהבה היא רגש, אבל כדי להצמיח אותה בתוכנו עלינו ללמוד ולעיין במשמעותה. וכמו שכותב הרב קוק בעניין זה:

“אהבת ישראל והעבודה של הסניגוריא על הכלל ועל הפרטים איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה וחקמה עמקה ורחבה, רפת הענפים”.

(הראי"ה קוק, 'אורות ישראל' אהבת ישראל אות א)

הלימוד והעיון במצוות אהבת ישראל הוא מטרת החוברת שלפניכם. אהבת ישראל היא העיקר הגדול של החסידות אותה יסד רבי ישראל בעל שם טוב, ולימוד תורת החסידות מאיר את נקודת האהבה שבין יהודי לחברו והופך אותה לממשית ומשמעותית. לימוד שפוח את הלב ואת המעשים לקיום מצוות "זאהבת לרעך כמוך".

החוברת מחולקת לארבעה פרקים. הפרק הראשון - "למה לאהוב?" עוסק בהבנת מהות הקשר שבין יהודי לרעהו. הפרק השני - "כמורו" דן בהגדרת רמת האהבה לאור תורת החסידות, ובשייכות שלה לסוגים שונים של יהודים. הפרק השלישי - "הדרך לאהבה" מלמד על מצבי התודעה השונים שפוחים אותנו לאהבה. והפרק הרביעי - "מעשים של אהבה" מתמקד בנקודות ביטוי מעשיות של אהבת ישראל.

בחוברת מובאות שאלות של סיכום והבנה על קטעי הלימוד (בפס צבע זה)

וכן תרגילים ושאלות חשיבה (בפס צבע זה)

אהבה ואחדות בתוך עם ישראל היא משאת הנפש של כולנו, והיא - יותר מכל דבר אחר - מהווה את השער והמפתח לגאולתנו. אנו מקווים שהלימוד בחוברת יסיף אהבה אמיתית בליבו של כל אחד לכל יהודי באשר הוא.

פרק א למה לאהוב?

התורה מצווה אותנו לשמור ולעשות הרבה דברים, אבל לאהוב זו מצווה שמוטלת עלינו רק לגבי שניים - אהבת ה' ואהבת יהודים. כמו שהאהבה לה' לא אמורה להיות תלויה במצבי רוח או במידת הטוב שהוא מגלה כלפינו, כך גם אהבתנו ליהודי אחר אמורה לכלול כל יהודי. גם יהודי שנמצא רחוק לגמרי מאיתנו - בתרבות, בשפה, באופי ובדעות, אנחנו מחויבים לאהוב. המוחלטות הזו מלמדת אותנו משהו. כנראה שהקשר בינינו לא תלוי בדברים חיצוניים, אלא במשהו פנימי ועמוק הרבה יותר.

הפרק הראשון בחוברת, יעסוק בקשר המוחלט והפנימי שבין יהודי ליהודי. מהו סוד הקשר הזה? ממה הוא נובע ומה הם ההשלכות שלו?

הפרק מחולק לשלוש:

1. אנחנו אחד בעצם - עם ישראל הוא נשמה אחת
2. הפתח לעבודת ה' - אהבת ישראל היא "כל התורה"
3. מה שהאהוב אוהב - הקשר של אהבת ה' ואהבת ישראל. חלק זה נועד "למעמיקים" - למעוניינים להעמיק יותר בנושא הנלמד.

מצוות אהבת ישראל, היא מהמצוות המפורסמות והמדוברות ביותר. סטיקרים, פתגמים וסיפורים בנושא מוכרים לכולנו. מצווה כל כך בסיסית שכבר כמעט הפכה למובנת מאליה. לעתים נדמה, שאין כבר צורך לדבר על כך, כולנו אחים, מלאים באהבה, ביסחבך...

אז לפני שנתחיל ללמוד, הבה נפתח במבדקון:

דרג מ-1-10 את אהבתך/את רמת הקשר שאתה חש כלפי יהודים...

ענה ברצינות ובכנות! הקדש מספר שניות לדמיון כל אחד מהרשומים מטה, ורק אז כתוב את תשובתך.

מה ממוצע האהבת ישראל שלך?

האם אתה מרוצה ממנו?

אילו תהיות/ תובנות עלו לך בעקבות התרגיל?

1. אנחנו אחד בעצם

אנחנו בני אותו עם. תרבות, היסטוריה ושפה משותפת מחברים בינינו. יש לנו גם ייעוד מיוחד, וגם הוא מאגד אותנו. יותר מזה - אנחנו בעצם משפחה אחת, כי כולנו בני אברהם, יצחק ויעקב, ויש בינינו קשר דם. אך אם נתבונן במבט פנימי נגלה שהקשר בין יהודי ליהודי, הוא עמוק עוד יותר:

”כתיב: ”לא תקום ולא תטר את בני עמך”, היך עבדא? הוה מקטע קופד ומחת ספינא לידוי, תחזור ותמחי לידיה?!” (מה המעשה? (למה הרבר דומה?) היה חותך בשר, וחתכה הסכין את ידו האחת. האם יחזור ויחתוך את ידו השנייה?!)

(תלמוד ירושלמי, מסכת נדרים פרק ט' הלכה ד')

התלמוד הירושלמי מלמד אותנו כי לנקום בחבר זה לנקום בעצמך. הכעס המפתה אותך לנקום, גורם לך להסתכל בזרות על העומד מולך, אך האמת היא שאתה מחובר וכמעט זהה אליו. לעולם לא תוכלו להיות זרים, תרצה או לא.

כל יהודי הוא אבר בתוך גוף אחד גדול, וכשם שלא יעלה על הדעת שיד אחת תזיק ותנקום ביד השנייה שפגעה בה, כך לא יעלה על הדעת שיהודי יפגע ביהודי שפגע בו. יהודים הם אחים, ולא רק אחים אלא ממש גוף אחד ונשמה אחת. כך מתאר רבי שניאור זלמן מלאדי את הקשר של נשמות ישראל:

”... בשגם וגם שכלן מתאימות ומחברות ואב אחד לכלנה, ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שרש נפשם בה' אחד, רק שהגופים מחלקים”.

(ספר התניא פרק ל"ב)

מהו שורש הנפש המאוחד, וכיצד מחוברות הנשמות זו לזו?

נעיין בדברי הצמח צדק:

”נשמות ישראל הם קומה שלמה ביחד, דהיינו נשמת אדם הראשון שהיא כללותם ואמנם אדם הראשון הוא אביהם של כל בני האדם, אבל בתורת הסוד מבואר שהנשמה שלו כללה בתוכה דווקא את נשמות עם ישראל. והגם שיש בה רמ"ח איברים מיוחדים, הרי הם כלולים זה מזה. וכמו על דרך משל בגוף אחד, שהגם שהוא בהתחלקות ציור איברים - ראש ורגלים וידיים וצפרניים, מכל מקום כל אחד כלול מזולתו. שבידי יש חיות מעין הרגל על ידי הירידיים שנמשכו בו, וכן בשאר כל האיברים. וכנודע שמרפאים איבר אחד על ידי הקזה בחברו, מצד ערוב הדמים. וההתכללות הזאת באיברי הגוף ובחיות הנפש שבהם, הוא מחמת כללות החיות שכולל כלם שהוא המאיר במח שבראש, שממנו נתפרדו כל אחד לעצמו והוא כולל כלם... אך אמנם לאחר שנתחלקה נשמת אדם הראשון לשרשים רבים, וכל אחד נחלק לענפים ולניצוצות רבות בגופות מיוחדות, הרי זה כמשל האיברים שנפרדו זה מזה, ולא יכאב להיד מכה שברגל המפרדת ממנו וכיוצא. אמנם, הפרוד הזה הוא רק מצד הגוף אבל הנפש לא נפרדה באמת, וכלם מתאימות ומחברות. וכמשל היד שיש בה מוריד הרגל והעין, וכן ברגל מן היד כו' וכיוצא, ויש לה כאב עצום ברוחניותה מכאב העין כנ"ל במשל. ולכן אמר האר"י ז"ל כל פרטי היודניים שחטא אחד מישראל, שהרי הוא כאב אותו איבר שבו משרשת נפש אותו הישראל, ומגיע הכאב גם לאיבר העליון שמשרש נפש האר"י ז"ל... ולכן נצטוינו גם כן לאהב כל אדם מישראל, שהרי כל אדם כלול מכל נשמות ישראל כנ"ל מן האיברים, והרי אם כן בו יש זולתו גם כן, ויאהב זולתו כמוהו וכן הוא כלול בזולתו כנ"ל בקשור האיברים”.

(האדמו"ר הצמח צדק, רבי מנחם מענדל מליובאוויטש, דרך מצוותיך, מצוות אהבת ישראל)

תארו לעצמכם שהיינו יכולים להסתכל על העולם בעיניים אחרות. שהיינו יכולים להרכיב משקפיים, שמאפשרות לנו לראות לא את הגופים אלא את הנשמות. מה היינו

”כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני אהובי, כלום חסרתי דבר שאבקש מכם? ומה אני מבקש מכם? אלא שתהיו אוהבים זה את זה ותהיו מכבדים זה את זה...”

(תנא דבי אליהו רבה, פרק כ"ח)

אהבת ישראל תביא את הגאולה כי סבת הגלות היא שנאת חנם, ועל ידי אהבת ישראל - אהבת חנם היפר שנאת חנם - תבוא הגאולה.

*

"אהבת חנם" משמעותה אהבה גם לאלו שאין נראית בהם שום מעלה, גם אלו שהם לא שומרים תורה ומצוות - "חנם מן המצוות".

(הרבי מליובאוויטש)

רואים? נשמה אחת גדולה, שמתפרסת על פני כל הנשמות היהודיות שמסתובבות בעולם. נשמה שבנויה כמו גוף גדול, וכל נשמה פרטית בדור הזה ובדורות שעברו, מהווה חלק בגוף הגדול הזה.

לא במקרה המשילו את חיבור הנשמות לגוף האדם, ולא למבנה מאוחד אחר. בבניין דירות לדוגמא, אפשר להרוס את הקומה העליונה מבלי להזיק לקומה התחתונה. חלקי הבניין התחברו יחד, אבל הם לא באמת קשורים אחד לשני. אך בגוף האדם, כמו במבנים אורגניים אחרים, האברים "כלולים זה מזה" וכל אבר כולל את חברו ומושפע ממנו. בכל האברים זורם אותו הדם, וכל אבר משפיע מבחינה פנימית על אבר אחר. ולכן בדרכי רפואה מסויימים (רפלקסולוגיה למשל) מרפאים אזור אחד בגוף, על ידי טיפול באבר אחר לגמרי. בעצם, ככל שנכנס פנימה יותר, נגלה את האחדות והזהות שבין האברים.

הנשמות, כמו אברי הגוף, מחוברות וכוללות אחת את השנייה. אבל לעומת האברים שמרגישים נפרדים, ובדרך כלל אבר אחד לא מרגיש באופן ממשי את כאבו של אבר אחר, הנשמות נשארות תמיד מחוברות. כל נשמה משפיעה ומקרינה על שאר הנשמות, ומי שבאמת מרגיש את הנשמה שלו ירגיש גם כן את נשמתו של האחר. אצל האר"י הקדוש לדוגמא, דבר זה קיבל ביטוי מיוחד בכך שהרגיש אפילו את הצער והפגם של נשמת אחד החוטאים והתוודה על חטאיו.

לפי ההבנה הזו, כשם שכל אחד אוהב את עצמו ורוצה בטובתו האישית, כך בדיוק הוא צריך לחוש לגבי זולתו. יהודי יכול לחוש באופן טבעי את הקשר והחיבור לנשמתו של חברו.

איך יתפרש הפסוק "אהבת לרעך - כמוך" לאור הנלמד?

עד כה ראינו שעם ישראל נמשל לגוף אחד מבחינת השורש האחד והזהות של הנשמות. למדנו איך להסתכל לעומק, ולראות שאני והאחר זה בעצם אותו הדבר. אך ממשל זה של עם ישראל כגוף אחד גדול ניתן ללמוד דבר נוסף וחשוב עד מאוד: כיצד ניתן לחוש את הקשר, גם כשהנשמות מובדלות זו מזו? כיצד אפשר לשים לב לשוני ולהבדלים, ויחד עם זאת להיות באחדות ואהבה גדולה?

דבר זה יתבאר במקור הבא:

"וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הוּי שְׁפַל רוּחַ בְּפָנָי כָּל אָדָם (אבות פרק ד' משנה י'), לְפִי שֵׁשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּחִינּוֹת וּמְדֻרְגוֹת מֵה שְׂאִין בְּחִבְרוֹ, וְכֻלָּם צָרִיכִין זֶה לְזֶה. וְנִמְצָא שֵׁשׁ יִתְרוֹן וּמַעֲלָה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׂגֻבָה מִחִבְרוֹ, וְחִבְרוֹ צָרִיךְ לוֹ. וְכַמְשָׁל הָאָדָם שֶׁהוּא בְּעַל קוֹמָה בְּרֹאשׁ וְרַגְלָיִם, שְׂאֵף שְׂרַגְלָיִם הֵם סוּף הַמְדֻרְגָה וְלִמְטָה, וְהָרֹאשׁ הוּא הָעֵלְיוֹן וּמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, מִכָּל מְקוֹם הָרִי בְּכַחֲנֵה אַחַת יֵשׁ יִתְרוֹן וּמַעֲלָה לְהַרְגֵלִים, שְׂצָרִיר לְהֵלֵךְ בָּהֶם וְגַם הֵם מַעֲמִידֵי הַגּוֹף וְהָרֹאשׁ. וְגַם כְּשֶׁאֲרַע כְּבֹד בְּרֹאשׁ, מְקִיזִין דָּם בְּרַגְלָיִם וְנִרְפָּא וּמְקַבֵּל חַיִּיתוֹ מִמֶּנּוּ, וְנִמְצָא שְׂאִין שְׁלֵמוֹת לְהָרֹאשׁ בְּלִמֵי הַרְגְלָיִם.

כִּף הִנֵּה כָּל יִשְׂרָאֵל קוֹמָה אַחַת שְׁלֵמָה. וְנִמְצָא אֶפְלוֹ מִי שֶׁמְחַשֵּׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת רֹאשׁ לְגַבֵּי חִבְרוֹ, הָרִי אֵין לוֹ שְׁלֵמוֹת בְּלֵי חִבְרוֹ, וְיִמְצָא חֶסְרוֹן בְּנַפְשׁוֹ מֵה שְׂחִבְרוֹ מִשְׁלֵמוֹ. וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה בְּטֵל וּשְׁפַל רוּחַ לְגַבֵּי חִבְרוֹ, מִבְּלֵי יִמְצָא הָאָדָם רֹאשׁ וְסוּף".

(רבי שניאור זלמן מלאדי, 'ליקוטי תורה' פרשת ניצבים, ד"ה "אתם ניצבים")

צבא צריך את כל היחידות, את הסיירות והמטוסים, כמו את הטבחים והאפסנאים. בלי נעליים הסיירת לא תילחם, ובלי לאכול, גם אלוף הפיקוד לא יוכל לתפקד. עקרון זה

נוסח על ידי דוד המלך כשאמר ללוחמיו "כִּי כָחֶלֶק הַיָּרֵד בְּמִלְחָמָה וְכַחֲלָק הַיֹּשֵׁב עַל הַכְּלָיִם יִחְדָּו יַחְלְקוּ" (שמואל א' ל, כד).

גוף זקוק לכל האברים, וכך גם עם ישראל זקוק לכל נשמה ולכל יהודי. לא רק שלכל נשמה יש תפקיד, אלא שמהזווית שלה, זהו התפקיד הראשי, כל עם ישראל זקוק לה, ואף אחד אחר לא יוכל למלא את ייעודה.

מצד היכולת לפקד ולהנהיג, הראש והמוח עומדים ב"ראש". מפקדי הצבא או נשמות חכמי ישראל ו"ראשי העדה" עומדים מעל כולם. אבל אם בוחנים את הגוף לפי היכולת ללכת ולנוע, פתאום דווקא הרגליים מובילות. מהבחינה הזו הרגליים הם הראשי!

וכך גם בנשמות - יש "נשמות של כפות הרגליים", נשמות של יהודים פשוטים מאוד. גם ליהודים אלו יש תפקיד שמיחד להם, ובו הם העומדים בראש ומעניקים לכל שאר עם ישראל. עם ישראל חייב אותם, ובלעדיהם הגוף כולו יהיה חסר.

הסתכלות זו היא הבסיס האמיתי של אחדות ישראל. עם ישראל מאוחד, לא בגלל נימוס או כבוד חיצוני, אלא מפני שכל אחד זקוק לשני באמת. "מבלי ימצא האדם ראש וסוף" - כל אחד הוא גם הראש וגם הסוף.

האם קרה לך פעם שהיית תלוי בעזרתו של "נחות" ממך? האם קרה לך שמישהו חשוב מאוד היה זקוק לעזרתך? תאר את שני המצבים ואת רגשותיך.

כתוב 5 תכונות/מאפיינים חיוביים שלך

כתוב 5 תכונות של מישהו שאתה "לא סובל"

כתוב 5 תכונות של חבר טוב

האם יש נקודות דמיון בין מה שאתה אוהב בעצמך לבין מה שאתה אוהב אצל חבריך?

(למעמיקים: האם יש דמיון בינך לבין השנוא שלך?..)

1. קח מישהו שאתה לא מכיר, נסה להכיר אותו אישית, להפוך להיות חבר שלו. עוד שבוע תצטרך לתת ציון למידת מאמציקך. האם זה היה קשה כמו שחשבת?
2. קח חבר שלך, נסה להתבונן עליו כעל "יהודי", מעבר לאישיות שלו ולבדיחות שלו. מה נוסף, מה השתנה?

כאבו של הבבא סאלי

"יהודי קשה יום נכנס פעם אחת לרבי ישראל אבוחצירא, ה"בבא סאלי" זצוק"ל, לתנות בפניו את צערו ולזכות בברכתו ועידודו. הוא נשתהה בחדרו שעה ארוכה, ומבעד לדלת יכלו היושבים בחדר הסמוך לשמוע היאך הוא מספר לצדיק את כל ייסוריו ומכאוביו. לבסוף, בירכו ה"בבא סאלי" ועודדו עד שיצא שמח ופניו מאירות מתוך אמונה שיוושע בע"ה.

משרתו של ה"בבא סאלי" נכנס תיכף לאחר יציאתו, למסור לו את עניינו של המבקש להיכנס אחריו. משנכנס, ראה את ה"בבא סאלי" כשראשו בין כפות ידיו והוא גועה בבכייה. משהבחין הצדיק בכניסתו של המשרת, הגביה את ראשו ואמר לו: "לעיתים כה כואב אני את כאב הזולת, עד שאני מתפלל שייחתכו שתי ידי ויהיו כפרה למען יירפא יהודי מייסוריו!"

(ספר 'בבא סאלי' עמ' 181)

למעמיקים:

עד כאן למדנו על אהבת ישראל כי הנשמות של כולנו מחוברות, וכן על אהבת ישראל בגלל המעלות שיש לכל אחד ואין אצל השני וכולם צריכים לקבל אחד מהשני.

הרבי מליובאוויטש קושר את שני העניינים האלו ומעמיק בהם. כהקדמה ללימוד נתחיל בדיון קצר:

לדין בכיתה: מה יותר 'אהבת ישראל' - לאהוב מישהו בגלל שהוא יהודי, או לאהוב אותו בגלל תכונותיו ואופיו?

"כל יהודי נושא בתוכו שתי מעלות כלליות:

א. מעלות בהם הוא שוה לכל בני ישראל, היות 'ואב אחד לכלנה' ולכל הנשמות, ויתרה מזו - מצד (שרש) הנשמות כל בני ישראל הם דבר אחד.

ב. המעלות הפרטיות, לפי חלוקי המדרגות שישנם בבני ישראל: "ראשיכם וגו'... ועד שואב מימיה" (רברים כט, ט-י), שיש בכל אחד ואחד בחינות ומדרגות מה שאין בחברו. וגם סוג זה של מעלות מביא לאחדות בין כל בני ישראל, כיון שפשעה שיודעים וחשים שכלם צריכין זה לזה ולאף אחד אין שלמות בלי חברו, הרי זה מביא לכך שהוא יתאחד עם יהודי שני, עם עוד יהודי, ועל ידי זה האחד משלים את זולתו. וכידוע שכל בני ישראל יחדו יוצרים "קומה אחת שלמה".

ובכל סוג משתי מעלות אלו יש מעלה שאין בזולתו:

המעלה באפן הראשון היא, שהאחדות נעלית יותר, היות והיא נובעת מקד שכל בני ישראל מלכתחילה הנם מציאות אחת. לעמדתה באפן השני, האחדות מגיעה כתוצאה מהתבוננות שהאחד אינו שלם ולשם כך עליו להתאחד עם חברו (ובמילא - כל אחד מהם נשאר במציאות עצמאית, נבדל מרעהו).

לאידך, ישנה מעלה באפן האחדות השני - מכיון שאחדות זו מגיעה גם לענייני הפרטים של היהודי (הפרטים בהם הוא מחלק מחברו) - בכך שאפלו בפרט שלו בו הוא חש את מעלתו שלו, יודע ומרגיש הוא שגם בזאת הוא אינו שלם ללא היהודי השני.

תכלית הפונה היא שתהיה התכללות של שתי המעלות..."

(הרבי מליובאוויטש, רבי מנחם מענדל שניאורסון, 'לקוטי שיחות' חלק כג עמ' 56)

כאשר אנו פוגשים יהודי, עלינו להביט בו לעומק. כל כך עמוק, עד שנוכל לראות לא רק את הפנימיות שלו, אלא גם את החיצונית שלו במבט עמוק. בפנימיות שלו נגלה את שורש הנשמה - המקום בו שנינו מהווים דבר אחד. ובחיצונית שלו נגלה את המעלה המיוחדת שיש לו באישיותו הפרטית.

מי שאוהב יהודי רק בגלל הפנימיות שלו, מפספס משהו חשוב. אם מסתכלים על פנימיות בלבד, עלולים לאבד את הקשר למציאות, ולחוש שבתכלס, אין לאותו יהודי ערך מיוחד "אני מאוד אוהב את נשמתו אבל לא כל כך בא לי להיות חבר שלו". מצד שני, אם הקשר מבוסס רק על כך שאני מעריך את המעלות החיצוניות שלו, אז איבדתי את המימד הנצחי והאמיתי של הנשמה.

אהבת ישראל שלימה נובעת משילוב נכון של שתי רמות ההסתכלות הללו.

בזמנו של בעל התניא היתה אהבת החסידים ביניהם גדולה מאהבת אחים, ובכל זאת אמר בעל התניא שאין זה מגיע לאהבת ישראל שאותה רצה הבעש"ט.

(הרבי הרי"צ)

2. הפתח לעבודת ה'

"שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גירני על מנת שתלמדני כל התורה כלה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שפירדו. בא לפני הלל, גיריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד ומה ששנא עליך, אל תעשה לחברך - זו היא כל התורה כלה, ואיך - פרושה הוא, זיל גמור והשאר - פירוש הוא, לך תלמדו.

(תלמוד בבלי, מסכת שבת דף לא ע"א)

הסיפור המפורסם הזה, מעורר את אותה שאלה בכל פעם מחדש. מה חושב הלל הזקן? וכי זו באמת כל התורה? את דברי רבי עקיבא, שאמר שאהבת ישראל היא "כלל גדול בתורה", ניתן להבין, כי באמת היא כוללת את כל המצוות שבין אדם לחברו. אבל מכאן ועד לומר שהיא כל התורה!

רבי שניאור זלמן מלאדי עונה על כך:

"וזהו שאמר הלל הזקן על קיום מצוה זו 'זהו כל התורה כלה, ואיך פרושא הוא כו'". כי יסוד ושרש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה, עד עקרא ושרשא דכל עלמין ועד עיקר ושרש כל העולמות..."

(רבי שניאור זלמן מלאדי, ספר התניא, ליקוטי אמרים פרק ל"ב)

כל התורה, כל עבודת ה', זה להתחבר ולהידבק בקב"ה. וכדי שנוכל להתחבר עם הקב"ה עלינו להתרומם מעל עצמנו. להתעלות מעל האופק הצר של עיני העולם הזה והגוף, ולהתקרב לקדושה. אין מצווה שמרוממת אותנו מעל עצמנו, יותר ממצוות אהבת ישראל. לאהוב יהודי אחר זה להתעלות מעל השוני החיצוני והגוף המבדיל, ולהתרכז בנשמה. לזה כיוון הלל הזקן כשאמר "זו היא כל התורה כולה", כי הדרך לקיום כל התורה מתחילה בנקודה של אהבת ישראל.

נקודה דומה עולה במקור הבא, בדבריו של בעל ה'נתיבות שלום':

"במה נתיחדה מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' יותר משאר המצוות, שהיא כלה גדולה בתורה? אכן משמעות הדברים שהיא כלה גדולה להגיע באמצעותו לכל התורה כלה. והוא על פי מאמר הבעש"ט הקדוש על הפסוק 'אנכי עמד בין ה' וביניכם'. שטבע האדם שיש בו אנכיות וישות, והאנכיות עומדת בין ה' וביניכם, שהיא מציצה המפסקת בין יהודי לה' יתברך. ונמצא כי הדרך להגיע לכל התורה היא על ידי בטול האנכיות העומדת בין ה' וביניכם. ויש בזה כמה מדרגות זו למעלה מזו, תחלתו ב'ואהבת לרעך כמוך', וממנו מטפס ועולה עד שמגיע ל'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל מאדך', שהיא המדרגה הגבוהה מכלם. וכמאמר צדיקים שאהבת ישראל היא סגולה לאהבת ה'..."

(רבי שלום נח ברזובסקי, האדמו"ר מסלונים, 'נתיבות שלום', ויקרא דף קפח)

מצוות אהבת ישראל, במובנה האמיתית, מחוללת מהפכה בנפש האדם. במקום להיות מרוכז בגאותו, מצווה האדם להתרכז באחרים, ולהעניק להם את עצמו באהבה ובשמחה. רק כאשר האדם פונה לזולתו ויוצא מעצמו, הוא יכול גם לפנות אל ה' באמת ולעבוד אותו. חסידים אמרו שאם אדם רוצה למדוד האם הוא השתנה והתקרב יותר לה', עליו לבחון עד כמה השתפרה אהבת ישראל שלו. המבט על הזולת מלמד יותר מכל את המקום הנפשי שבו אדם נתון. אהבת ישראל היא הציר עליו נעה עבודת ה' והיא המדד שלה.

משום כך, בנקודות רבות וחשובות במסגרת עבודת ה' אנו יכולים לפגוש את הדגש על האהבה לזולת. נתבונן בכמה מהם:

בסידור בעל התניא ובסידורים רבים נכתב:

"נכון לומר קדם התפלה 'הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך'".

"זאת אומרת אשר מצות אהבת ישראל היא שער הכניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לפני ה' אלקים להתפלל, בזכותה תקבל תפלת המתפלל".

(ספר 'היום יום' ב' תמוז)

יכולים היינו לשער כי בתור הכנה לתפילה נכון להכריז על עקרי אמונה, או על קבלת מצוות אהבת ה', יראת ה' או מצוות "ובו תדבק" - מצוות המבטאות את העמידה האישית שלי מול ה', וכך להתכונן לתפילה. אך תורת החסידות מלמדת אותנו כי ההוכחה למוכנות שלנו לתפילה - להתאחדות עם ה' ולהגברת הנשמה על הגוף, היא מצוות אהבת ישראל.

יש כאן ענין מהותי נוסף: לא להיות לבד. כשאדם מחובר לכלל ישראל, התפילה שלו חורגת מדרגתו האישית, והיא מתקבלת יותר בקלות.

משום כך התפילה מנוסחת בלשון רבים, והצורה הנכונה להתפלל היא בבית הכנסת ובמניין. כל אחד מאתנו מתפלל ומבקש חכמה, בריאות ופרנסה לא רק בשביל עצמו, אפילו וידוי על חטא אישי, בלחש - כאשר רק ה' שומע - נאמר בלשון רבים.

גם הלימוד והקשר לתורה תלוי מאוד בחיבור לזולת. למרות שלכאורה לימוד התורה הוא עניין אינטליגנטי שקשור ליכולות שכליות, גם הוא עומד על הקרבה והפתיחות הנפשית של הלומד לסביבתו. הבסיס לקבלת התורה היה מצב האחדות ששרר בעם ישראל, כפירוש הידוע על הפסוק 'יוחן שם ישראל נגד ההר' (הר סיני) - "כאיש אחד בלב אחד" (שמות יט, ב ורש"י שם).

הקשר המיוחד שבין התורה ואהבת ישראל מתבאר בדבריו של בעל 'המאור ושמש':

כי העקר שהכל תלוי בו - הוא שיהיה אהבה ואהבה בתוך בני ישראל, וכמאמר חז"ל (שבת לא, א) 'שבמצוות 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט, יח) תלוי כל התורה כלה. שבזמן שיש שלום בישראל - השכינה שרויה ביניהם, מפני שכללות נשמות ישראל הם ששים רבוא, והתורה היא ששים רבוא אותיות, שכל אחד מ'ישראל' שרש נשמתו הוא באות אחת מהתורה. וזה מרמז בתבת ישראל כי התורה מסימת בתבת 'ישראל' נוטריקון ואשי תיבותו: 'יש ששים רבוא אותיות לתורה'.

לכן כשיש שלום ביניהם ואהבה ואהבה ורעות - הם עלולים (מסוגלים) לקבל התורה, שעל ידי ההתחברות שיש ביניהם - נעשית התורה שלמה, וכל אחד נקל לו לקשר עצמו לשרשו שבתורה. ולכן אז בשעת מתן תורה שהנו שם בלב אחד באהבה ואהבה כמו שפרש רש"י, מפני זה זכו לקבלת התורה ולגלוי שכינתו יתברך עליהם פנים בפנים..."

(רבי קלונימוס קלמן הלוי אפשטיין, 'מאור ושמש', במדבר רמזי שבועות)

התורה איננה רק מידע חיצוני שעלינו ללמוד ולהפנים, אלא היא מחוברת לפנימיות הנשמה שלנו. כפי שהנשמות שלנו חיות, גם התורה היא דבר חי, וככל שהנשמות שלנו מחוברות יותר זו לזו, כך גם התורה תיעשה שלימה יותר, ונוכל באמת לקבל אותה ולהתחבר אליה.

את נקודת החיבור לכלל ישראל אנו רואים באופן בולט בנוסח ה'לשם יחוד', שרבים נוהגים לומר לפני מצוות שונות או בתפילה. שם מופיע כי איננו באים לקיים את המצוות לבד, אלא "בשם כל ישראל". זאת אומרת שכל עבודת ה' עוברת דרך נתיב החיבור לכלל ישראל, ובכל מצווה שיהודי עושה, הוא לא שוכח את ההקשר הרחב אליו הוא שייך.

"כל ישראל ערבים זה לזה". למילה "ערבים" יש שלושה פירושים: תערובת, ערבות, ערבות ומתיקות. אצל כל יהודי, צריך להיות היהודי השני מתוק; כל יהודי צריך להיות מעורב עם אחרים; וכל יהודי הוא ערב ליהודי שני, ועליו לחוש גם את אחריות הכלל.

(רבי שניאור זלמן מלאדי)

רבי אלימלך מליזנסק מבאר נקודה זו בספרו הקדוש 'נועם אלימלך':

"כי הטעם למה שאנו אומרים קדם כל עבודתנו ותפלתנו 'לשם יחוד כו' בשם כל ישראל", והכונה היות ש"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ), ואם כן האידך יכול לעשות איזה דבר קדשה באיברינו, כיון שנעשה בהם איזה עברה חלילה ונפגם אותו האיבר? ואידך יכול להשרות עליו קדשת העבדא והמעשהו הריא?

אך שהתקון לזה הוא במה שכולל עצמו עם כללות ישראל, כי יש עולם הנקרא 'כל ישראל' והעולם ההוא שלם בלי שום פגם, כי הכללות ישראל הם הצדיקים כמו שגאמר (ישעיהו ס, כא) "ועמך כלם צדיקים". ואם כן אף שהפרטים חוטאים לפעמים, אבל הכללות הם תמיד קיימים בקדשתם ואין שטן ואין פגע רע בהם... ושם אין שליטה לחטא כלל, והאדם מקשר עצמו שם בהתפללות ההיא, ואז אותו האיבר נקשר בכללות ונתקן בקדשה עליונה, ואז יכול לעשות המצוה או העבדא ההוא."

(רבי אלימלך מליזנסק, 'נועם אלימלך' פרשת דברים)

אם אני לבדי, פגמי האישיים בולטים, אך בכללות עם ישראל אין פגם. "כולך יפה רעיתי ומום אין בך" (שיר השירים ד, ז). כללות עם ישראל תמיד יפה ומושלם. ולכן, בבואנו לקיים מצוות כדאי לנו למקם את עצמנו יחד עם כולם.

למעמיקים:

3. מה שהאהוב אוהב - הקשר של אהבת ה' ואהבת ישראל

כפי שלמדנו אהבת ישראל היא הבסיס ואבן הבוחן לקשר של יהודי לה'. במקורות הבאים נעמיק בפן נוסף בעניין הקשר והתלות של אהבת ה' ואהבת ישראל. נפתח בסיפור:

"פעם היתה התועדות חסידית ואדמו"ר האמצעי והארמו"ר השני בשושלת חב"ד, בנו של רבי שניאור זלמן מלאדין היה נוכח בהתועדות ההיא, ודברו בענין אהבת ישראל. בתוך הדברים לקח אחד החסידים את הכוס בידו והתברך: 'זכני השי"ת שתהיה לי אהבת ה' אמתית', כעבור איזה זמן לקח כ"ק אדמו"ר האמצעי את הכוס בידו ואמר: 'זכני השי"ת באהבת ישראל אמתית'. החסידים שהיו באותו מעמד התוכחו ביניהם. אלו אומרים כי מעלת אהבת השם גבוהה בעין ערוך על מעלת אהבת ישראל, ואלו אומרים כי גבוהה מעלת אהבת ישראל גם על מצות אהבת השם. וכמה שבועות היו נבוכים בזה, עד שהחליטו לשאל מכ"ק אדמו"ר הזקן ורבי שניאור זלמן מלאדין.

דין בכיתה: נסו לנהל בעצמכם את הויכוח של החסידים. מי מכם חושב שאהבת ה' גדולה יותר, ומדוע? ומי חושב שדווקא אהבת ישראל חשובה יותר?

אחרי הכנה נכונה ובהזדמנות הראויה שאלו את כ"ק אדמו"ר הזקן: אהבת השם ואהבת ישראל הן שתי מצוות, ועם היותן שתייהן בענין וחוש האהבה, אבל עם זה הרי עניינן שונה זה מזה. ושואלים הם, איזו עבודה היא נעלית יותר - אם אהבת השם או אהבת ישראל?

כנודע, היה כ"ק אדמו"ר הזקן עונה בקצרה וקול נגון. ויען: אהבת השם ואהבת ישראל שתייהן כאחת חקוקות בנשמתו, ריחו ונפשו של כל אחד מישראל, ומקרא מלא דבר הפתוב "אהבתי אתכם אמר ה'" הרי שגדולה אהבת ישראל, שאוהב מה שהאוהב אוהב."

(אגרות הרבי הרי"צ, חלק ג' עמ' תכ"ד)

האדמו"ר הזקן ענה לחסידים תשובה, הכוללת בתוכה שתי נקודות חשובות. ראשית, אהבת ה' ואהבת ישראל הם תכונות הטבועות בנשמתו של יהודי. כל יהודי קשור בפנימיותו ליהודי אחר, והקשר הזה כבר חי ופועם בתוכו. אך איזו מבין שתי תכונות אלו גדולה ויקרה יותר?

על כך עונה האדמו"ר שאהבת ישראל גדולה כי "אוהב מה שהאהוב אוהב". זאת אומרת, שאהבת ישראל נובעת מתוך אהבת ה', והיא יקרה יותר כי היא מצביעה על גודל האהבה לה'.

אם אני אוהב מישהו, אני אעריך ואכבד את מה שיקר בעיניו. ואם אני מאוד אוהב אותו, אני גם אתחיל לחשוב קצת כמוהו ולהסתכל על העולם במבט דומה לשלו. אברהם אבינו נקרא "אברהם אוהב" (ישעיהו מא, ח). הוא היה מלא באהבת ה' ועבד כל ימיו כדי שאנשים אחרים יאהבו את ה'. ובגלל שהיה מלא באהבה לה', הייתה בו אהבה ודאגה גדולה, גם לכל הסובבים אותו.

יהודי הוא הדבר האהוב ביותר על הקב"ה, עד כדי כך שהבעל שם טוב אמר פעם: "כל יהודי יקר להקב"ה, כמו בן יחיד שנולד להוריו לעת זקנותם, ובמדה מרובה מזהו" (ראה לקוטי שיחות ח"ג עמ' 982). הבעש"ט השתמש במשל המחודד ביותר, כדי שנבין עד כמה גדולה אהבת ה' לכל יהודי, ועד כמה גם אנחנו צריכים לאהוב באותה מידה כל יהודי.

כשסופרים יהלומים

הרבי מליובאוויטש ז"ע היה נוהג מדי יום ראשון לחלק דולרים כדי שכמה שיותר יהודים יקיימו ויתעוררו למצוות הצדקה. אלפי אנשים היו עומדים בתור מדי יום ראשון, ומנצלים את שניות המפגש עם הרבי גם לבקשת ברכה או עצה. וכך, בגיל תשעים ויותר, היה עומד הרבי למשך חמש שש, ואפילו שמונה שעות, מבלי שיתיישב לנוח אפילו פעם אחת!

פעם אחת, שאלה אשה מבוגרת את הרבי: "איך יכול הרבי לעמוד ברציפות כל כך הרבה זמן? אני עומדת על רגליי קרוב לשעתיים, ואני כמעט מתמוטטת!" הרבי ענה לה: "אני סופר יהלומים. וכשסופרים יהלומים לא מתעייפים..."

אמר אדמו"ר הצמח צדק: כאשר אדם מסייע ליהודי בפרנסתו, אפילו בכדי להרוויח שבעים "קופיקעס" (מטבע קטנה ברוסיה) בסחר עגלים, נפתחים בפניו כל שערי ההיכלות העליונים.

*

הוסיף על כך הרבי מוהר"ש: העיקר הוא לסייע בלבב שלם וברגש, שיהיה תענוג בעשיית טובה ליהודי.

(היום יום)

המקור הבא ימשיך לבאר לנו את הקשר והתלות שבין האהבה לה' לאהבת ישראל, במבט נוסף:

"רצון הצדיק הוא ותשוקתו תמיד שיהא לכל זרע ישראל שפע ברכות וכל טוב, ולא יהא להכנסת ישראל הזו בכלל הזו בפרט שום איזה צער וחסרון איזה דבר טוב ח"ו. מכמה טעמים: א. מחמת שהוא מצות עשה לאהב את כל אחד ואחד מישראל. ועוד, שאהבת ישראל נקשרת עם אהבת ה' יתברך ושניהם הם אחד. כי מי שאוהב את ה' יתברך, אוהב גם כן את ישראל עמו, כמו שכתוב בתורה הקדושה: "וְאַהֲבַתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח), "וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ו, ה). ואנשי כנסת הגדולה, סמכו את שני האהבות הנ"ל ברוח קדשם: "הבוחר בעמו ישראל באהבה" - אהב"ה גימטריא 'אחד', ותכף אחריו "שמע ישראל כו' ה' אחד", שהוא אחדות ואהבת ה' יתברך. והצדיק מיוחד ומקשר השני אהבות הנ"ל זו לזו. מפני שקל מגמתו וחפצו ורצונו אינו אלא לשמח הבורא ברוך הוא וברוך שמו, לעשות נחת רוח ליוצרו. והצדיק יודע שכב"כ"ל "בכל צרתם לו צר" (ישעיהו סג, ט) וכביאור חז"ל - שכל צרה של עם ישראל מצירה ומצערת גם את ה' ועל ידי זה שממשיך שפע כל טוב לכל זרע ישראל ופוחח עולם השמחה והחדוה, בא מזה תענוג גדול לה' יתברך, שהוא שש ושמח עם עולמו ועם כל ברואי. ובה נעשה יחוד אהבת ה' יתברך עם אהבת ישראל."

(רבי אברהם יהושע השל מאפטא, 'אוהב ישראל', פרשת חיי שרה)

הרבי מאפטא, היה מפורסם באהבת ישראל שלו, ולכן גם ספר דרשותיו נקרא 'אוהב ישראל'. במקור זה הוא מדבר על הצדיק ועבודתו, אך הדברים יכולים להיות נכונים, לפחות בחלקם, לכל אחד מאיתנו.

הרבי מאפטא מצביע על כך שאהבת ישראל ואהבת ה' הם בעצם דבר אחד. הקב"ה מצטער בצערם של ישראל, ושמח בשמחתם. לאהוב את ה' פירושו לאהוב את ישראל, כי אם אכפת לי מה' אכפת לי גם מעם ישראל. במקור הקודם למדנו על כך שיהודי אהוב על ה' ולכן יש לאהוב כל יהודי, וכאן הרבי מאפטא מצביע על כך שיהודי והקב"ה הם דבר אחד. עם ישראל הוא הביטוי של ה' בעולם, ולכן דאגה ליהודי משמעה דאגה להקב"ה. בפי חסידים בדורות הראשונים היה שגור פתגם המבטא גם כן נקודה זו: **"אהוב יהודי וה' יאהב אותך; עשה טובה ליהודי וה' ייטיב עמך; קרב יהודי וה' יקרב אותך"** (ראה היום יום' כ"ז מרחשוון). אהבה ועזרה ליהודי, היא אהבה ועזרה להקב"ה, ולכן ה' מחזיר למי שאוהב יהודי באותה המטבע, כאילו היטיב לו.

פרק ב כמוך!

עד כמה עלי לאהוב כל אחד? עד איפה אני צריך לתת מעצמי עבור האחר? האם באמת כל אחד ראוי לאהבה? ומה עם אנשים רעים? מדברי התורה שאומרת לנו לאהוב כל יהודי "כמוך" נשמעת דרישה חזקה ביותר - לאהוב יהודי אחר, באותה מידה בה אני אוהב את עצמי בלי תנאים וללא הגבלות.

פרק זה דן בשאלות הללו ומבהיר את מידת האהבה "כמוך" מנקודת מבטה של תורת החסידות, שכשמה כן היא - תורה של חסד ולפנים משורת הדין. במצוות 'אהבת ישראל' מעמידה תורת החסידות ציפיות גבוהות של אהבה ועזרה לזולת. תורת החסידות לא רק דורשת, אלא גם מבארת את המשמעות והאמת הפנימית שבהתמסרות הזו. אנו נתמקד בארבעה נושאים:

1. **מה ששונא עליך** - אהבה לזולת בתבנית ובמידת האהבה לעצמי, ואף מעבר לכך
2. **שכח מעצמך** - ההתמסרות ומסירות הנפש עבור הזולת
3. **פשוט יפה** - מעלת היהודים הפשוטים והאהבה אליהם, בדרכו של הבעש"ט
4. **אפילו רשעים?** - האהבה ליהודים חוטאים והמידה המתאימה לכך

אהבה לשונא שלך

יהודי ירושלמי קנאי שהיה נוהג לתלות כרוזי שטנה נגד הרב קוק זצ"ל בחוצות העיר, סר יום אחד לבית הרב קוק לבקש תרומה, כיוון שנצרך היה. נענה לו הרב בנפש חפצה. הרב ד"ר משה חיגר, שהיה נוכח בחדר באותה שעה, שאל את הרב: "הכיצד? והרי יהודי זה יוצא חוצץ נגדך ומפרסם כרוזים בגנותך!". השיבו הרב קוק: "בכל הנוגע לתרומה או בעשיית חסד עם הזולת, אין לנגד עיני אלא טובתו של אותו אדם..."

(מלאכים כבני אדם, שמחה רז, עמ' 262)

1. מה ששנוא עליך

”כמוך” - איך להבין את המילה הזו? הרי אני כל כך אני, עד שאין לי כל הגדרה לגבי אהבתי לעצמי, אז מהי משמעותה של המצווה לאהוב - כמוך?

נקרא על כך קטע מתוך מכתב של הרבי מליובאוויטש שענה לשאלה:

”להערתו אודות החשיבות המיוחדת של מדת אהבת ישראל, שהרי להבדיל בין ישראל לעמים, גם אצל אמות העולם האנגלי אוהב את האנגלים וכו’?”

האם אתה מזדהה עם שאלתו של נמען המכתב? האם ניתן להשוות אהבתו של יהודי ליהודי לאהבתו של אנגלי לאנגלי?

החלוק, חלוק עקרי, מוכן שלשון הכתוב ”ואהבת לרעה כמוך”, שכמו שאהבת האדם לעצמו אינה תלויה בזה שרואה מעלות עצמו - בשכל או במדות שבלב או במחשבה דבור ומעשה, ואדרבה על כל פשעים תכסה אהבת עצמו - כן הצווי בנוגע לאהבת רעהו, שתהיה גם כן אהבה עצמית בלתי תלויה בדבר ובמעלה וכו’.”

(מכתב הרבי מליובאוויטש, רבי מנחם מענדל שניאורסון, אגרות קודש חלק כ”ג עמ’ רמד)

בן אדם אוהב את עצמו בלי סיבה. הוא לא צריך להיות חכם, יפה או עשיר כדי לאהוב את עצמו, אלא רק להיות קיים. עצם קיומו משמח אותו וחביב עליו. זהו כוחה האדיר של האהבה - אהבה ”שאינה תלויה בדבר”, ולכן גם ”אינה בטלה לעולם” (אבות ה,טז). הציפייה הגדולה מאיתנו כיהודים, היא שנרחיב את הגבולות של האהבה הזו. וכפי שאני אוהב את עצמי, בלי סיבה ובלי תנאים, ככה אני יכול לאהוב גם יהודי אחר. אהבה זו לא רק שאינה תלויה במעלות, אלא היא גם לא נופלת בגלל חסרונות. גם אם אני רואה בעיות וחסרונות אצל האחר, זה לא אמור לבטל את האהבה שלי אליו.

כהקדמה לקטע הבא, המרחיב את הסבר ”ואהבת - כמוך”, נבדוק את עצמנו:

כתוב בקצרה 5 תכונות או מידות שליליות שלך, ו-5 סיטואציות שבהן נהגת שלא כשורה.

בחר 2 דוגמאות מתוך הרשימה שנכונות גם כלפי אנשים שאתה מכיר.

השתדל לענות בכנות: האם יש הבדל בין איך שאתה מסתכל על עצמך בסיטואציה, לבין איך שאתה מסתכל על זולתך? מהו ההבדל ומהיכן הוא נובע?

אם באותה נפילה היית רואה את חברך הטוב, יחסך אליו היה דומה יותר ליחסך לעצמך או לאדם זר? מדוע?

כעת, נעיין בביאורו של הרבי הצמח צדק:

”... כמו שאין אדם רואה חוב לעצמו, אין הפרוש שאינו יודע כלל חובותיו, אדרבה יוכל לראות ולהבין היטב עמקות פחיתותו יותר מראית זולתו עליו. שהרי זולתו אינו רואה אלא לעיניו, והוא יראה ללב. אלא הפונה שאין החוב תופס מקום אצלו כלל להתפעל מזה, וכאלו אינו רואה אותו כלל. כי מפני האהבה הגדולה אשר הוא אוהב מאד את עצמו, על כל פשעיו שיוודע בדעתו תכסה האהבה בבחינת מקיף, שלא ימשך מן הידיעה לידי התפעלות

במדות ושהידיעה לא תשפיע על הרגשותו, ולכן אין תופסים מקום כלל להתפעל מזה. וזהו שאינו רואה חוב לעצמו, שנשקע ונתבטל בהאהבה רבה המכסה על כל הפשעים בבחינת מקיף.

וכאשר יראה זולתו על החוב שלו ויבין אותו, ירגז מאד, אף על פי שיוודע בעצמו שאמת הוא. והינו, לפי שעקר רגזו אינו על עצם הפחיתות, שחברו מדמה שקר, שהרי יודע שאמת הוא. רק על שידיעת חברו את פחיתותו הוא בבחינת יש והתפעלות ודבר ממשי ומורגש, מה שאין כן כשהוא יודע - האהבה מכסה. וירגז ויתרגז על חברו על ההתגלות שגלה חברו החוב שלו, מתוך הסתר וכסוי האהבה שהיתה מכסה עליו ולא היה נראה כלל, ועתה אצל חברו נראה ליש ודבר מה.

וזהו ”מה דסני לך” (= מה ששנוא עליך) גלוי זה, ”לחברך לא תעביר” (= אל תעשה לחברך) שלא תראה חובותיו ופשעיו, הן במילי דעלמא וענייני העולם בדברים שבין אדם לחברו, והן במילי דשמייא ועניינים רוחניים. ליש ודבר מה אלא יהיה האהבה שלך לו גדולה כל כך עד שתכסה על הפשעים ולא תגיד אותם מן הידיעה לבוא להתפעלות במדות...”

(האדמו”ר הצמח צדק רבי מנחם מענדל מליובאוויטש, דרך מצוותיו, מצוות אהבת ישראל)

ביחס שלנו אל עצמנו יש דבר הפוך על הפוך. מצד אחד אנחנו מכירים את עצמנו הכי טוב שיכול להיות, ולכן אנו יודעים את כל הפגמים והבעיות שיש בנו. ומהצד השני, למרות כל החסרונות, אנחנו אוהבים את עצמנו בלי גבול! מסתבר שהאהבה שלנו לעצמנו לא רק שאינה תלויה בהישגים והצלחות, אלא היא בעצמה יוצרת בנו תחושה של שלמות. האהבה הזו לא טוענת שאין בנו חסרונות, אלא פשוט גורמת להם להיות לא רלוונטיים - ”בבחינת מקיף”. בגללה אנחנו מסוגלים לטאטא את הבעיות הכי גדולות מתחת לשולחן, ולהמשיך להיות מבסוטים מעצמינו עד הגג.

אך אם מישהו אחר חושף את הבעיות שלנו ומצביע עליהם, אנחנו מרגישים פגועים. הבעיה איננה האינפורמציה, היא אמיתית וידועה לנו. הכאב נובע מהיחס, מזווית הראייה החיצונית - אתה מסתכל עלי מבחוץ, אתה הופך את המעשה הרע שלי לאובייקטיבי, למוצר מוגמר, וזה מכאיב כי אני כלל לא התייחסתי אליו כך.

אומר הצמח צדק: זהו הדבר ה”שנוא עליך” מכל, ובדיוק אותו ”אל תעשה לחברך”. לעולם אל תסתכל על חברך בעיניים זרות, אל תתן לחסרונות שלו לתפוס מקום בלבך, הקפא את המידע הזה כאינפורמציה יבשה, חסרת השלכות.

לאור הסברו של הצמח צדק, נסה להסביר מדוע לא תרגם הלל את הפסוק ”ואהבת לרעך כמוך” למשפט ”מה שאהוב עליך - עשה לחברך”?

איסור ההסתכלות בעין שלילית על הזולת, נכון כלפי הזולת אך לא כלפי עצמנו. על עצמנו מותר ואפילו מומלץ להסתכל בעין ביקורתית ובוחנת. מתוך כך מופיעה בתורת החסידות אפשרות של אהבת ישראל אף יותר מ”כמוך”!

”אשר באמת צריכים להצטער על יסורי זולתו יותר מיסורי עצמו ר”ל (ורחמנא לצלח) = ה’ ישמרו. כי על עצמו יכול למצא חשבון שמגיעים לו היסורים ח”ו מפני מעשיו הלא טובים, וכמאמר רבותינו ז”ל: ”אם רואה שישורים באים עליו יפשפש במעשיו כו” (ברכות ה ע”א). וכשפשפש באמת ודאי ימצא או יתלה בעוון בטול תורה כו’, וממילא לא יצטער עליהם, אדרבה יקבלם באהבה שזה תקון לנפשו.

אבל על זולתו אינו יכול לעשות חשבונות כאלו, כי צריך לחשב שבדאי הוא טוב בכל פרט. ולא ידון מעצמו על זולתו, כי בודאי הוא יותר טוב ממנו וצריך

אם שומעים דבר לא טוב על אחד מישראל, גם באם אין מכירים אותו - צריך להצטער צער רב, כי כל אחד מהמצבים בודאי אינו טוב:

אם אמת הדבר שמספרים על פלוני, הרי הוא לא טוב.

ואם הדבר אינו אמת, הלא המספר נמצא במצב לא טוב!

(הבעל שם טוב)

לְדוֹן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת כּו'. וּמִמִּילָא צְרִיךְ לְהַצְטַעַר מְאֹד עַל צַרַת חֲבֵרוֹ וְיִסְוֶירוֹ ר"ל, וְיִבְקֹשׁ רַחֲמִים עָלָיו. (וְאִם יוֹדֵעַ בְּאֵמֶת אֲשֶׁר לֹא טוֹב הוּא, יִגְלֶה לְמוֹסֵר אֲזָנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ מוֹסֵר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וְיִזְכִּיחוּ עַל מַעֲשָׂיו הַלֵּא טוֹבִים. שְׁעַל יְדֵי זֶה יִיָּשֵׁב אֶל ה' וְיִרְחַמְהוּ", "וְיָשֵׁב חֲרוֹן אַפּוֹ מִמֶּנּוּ כו'").

(רבי שלום דובער מליובאוויטש, קונטרס 'החלצו' אות ט)

תחשוב על הזולת - תעזור לעצמך !

ר' מרדכי דובין היה עסקן חסידי, שעסק בחיזוק היהדות בימי המשטר הקומוניסטי הנורא. כמו יהודים רבים, אף הוא נשלח לכלא על פעילות זו, ופעם אחת סיפר על כך את הסיפור הבא: "בתקופה האחרונה למאסרי, הייתי בסמוך לעיר קויבישוב. לאחר שהסתיימה תקופת המאסר, קיבלתי את פקודת השחרור. השחרור היה קצר וענייני - נקראתי לחדר המפקדה, ושם נאמר לי: "קום ולך מכאן!". לא ציידו אותי בכסף, במזון או בביגוד, ובוודאי שלא אמרו לי היכן אוכל לשהות בתקופה הקרובה. יצאתי אפוא מן המקום והתחלתי לצעוד לעבר העיר קויבישוב הסמוכה, במטרה למצוא בה יהודים שיואלו לסייע לי.

לאחר שפסעתי שעה ארוכה מאוד, הייתי עייף וגם רעב. ובנוסף לכך, בחוץ שרר קור נורא, ומאחר שלא היה לי ביגוד חורפי הולם (הייתי לבוש רק בכתונת דקה של אסירים), סבלתי קשות מהקור. וכך, בשעת לילה מאוחרת, התהלכתי ברחובותיה של קויבישוב כשאני מחפש בית עם סימן יהודי בפתחו - מזוזה. כשראיתי בית כזה, דפקתי על הדלת. לאחר שנקשתי נקישות ממושכות, נפתח סדק צר בדלת שבעדו הציץ בעל הבית היהודי. הוא סקר אותי במבט חטוף, ומיד סגר בעדי את הדלת. דנתי אותו לזכות - הוא ראה מולו אדם במדי אסיר, ומי יודע איזה פושע מסתתר מאחורי גלימת האסירים הזו?...

הייתי כל כך מותש, מורעב ועייף, עד שלא הייתי מסוגל לפצות פה ולומר משהו לטובת עצמי. באותו רגע החלטתי בחצי ייאוש - הרי בלאו הכי אין לי כוח להמשיך לצעוד, אשאר כאן ואשכב על הארץ, ומה שיהיה יהיה. וכך עשיתי. שכבתי על הארץ, וכשהתחלתי להרגיש שכוחותי עוזבים אותי, התחלתי לומר וידוי מתוך הכרה שהנה בא הסוף ל"ע"...

לפתע הבזיקה במוחי מחשבה: לגביך אתה, ניחא - זכותך לעשות כהבנתך, אבל מה יהיה על אותו יהודי, בעל הבית, שמחר בבוקר יקום וכשיצא מביתו, יראה את גופתך שרועה מול ביתו?! האם אתה מתאר לעצמך כיצד הוא ירגיש עקב כך וכמה עוגמת נפש תהיה לו בגללך?! המחשבה הזו הכריעה את הכף - מיד התקרבותי אל הדלת, אזרתי את שארית כוחותי והמשכתי לדפוק שוב ושוב. לבסוף ניגש בעל הבית אל הדלת, הרביתי להפציר ולהתחנן בפניו, עד שהסכים להכניס אותי לביתו, וכך ניצלתי חיי - בזכות אהבת ישראל!..."

(סיפורים חסידיים, הרב אלפנדין, עמ' 16)

2. שכח מעצמך

עם ישראל ידע לאורך הדורות המון צדיקים ואנשי חסד שהיו ספוגים באהבת ישראל. מרבי חנינא בן דוסא ועד ר' לוי יצחק מברדיטשוב, קמו בכל דור צדיקים שלימדו במעשיהם כיצד לאהוב ולהתמסר ליהודי אחר. כל צדיק פעל לפי מקומו ואופיו - היו צדיקים שגמלו חסד או לימדו זכות על יהודי פרטי, והיו צדיקים שהנהיגו עדה וציבור שלם מתוך אהבה אינסופית. גם המנהיג הגדול ביותר של עם ישראל, משה רבינו, מלמד שיעור יסודי באהבת ישראל. הרועה הנאמן והאוהב, גילה במעשיו וכתב זאת גם בתורה, עד היכן האהבה יכולה להגיע. עניין זה מתבאר בקטע הבא:

"לאחר שחטאו ישראל בעגל, מבקש משה מה' שיכפר להם על עוון חמור זה. והוא אף מדבר בתקף: "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" (שמות לב, לב). למען יהודים, ואפילו למען עושי העגל, מוכן היה משה רבינו לותר אפילו על המעלה הגבוהה ביותר שבו (הבאה לידי פטוי בקשר שלו עם התורה) - וותר שיש בו יותר מ"ואהבת לרעך כמוך". (שהרי כל ה' כמוך' של משה, וכל מציאותו היא התורה).

בהתנהגותו זו אף רצה משה לתת כח לכל יהודי, בכל זמן ובכל מקום, שילך ויתנהג בדרך. ועל כל אחד ואחד מאתנו לרעת, שאין די בכך שיש אהבת ישראל. אלא יש גם צרך ב"מסירות נפש", שתהיה כלפי כל יהודי, ושתתבטא ב"אהבה את הבריות ומקרבן לתורה".

(הרבי מליובאוויטש, רבי מנחם מענדל שניאורסון, לקוטי שיחות חלק כא עמ' 179)

משה רבינו הוא התורה. למחוק את משה מן התורה זה למחוק אותו לחלוטין, למחוק את חייו. משה רבינו היה מוכן לתת לאותם חוטאים את כל כולו, ובלבד שיכופר עוונם ויוכלו להמשיך לחיות. טענות כמו - 'אלו הם רשעים ארורים', מגיע להם למות! וכדומה, לא עלו בכלל בדעתו של משה. בתקיפות רבה ובמסירות הוא "נלחם" למען עם ישראל, לגרום שה' יכפר על חטאייהם, נלחם והצליח.

סיפור זה איננו רק סיפור מהעבר, אלא לימוד עכשווי לכל אחד מאיתנו. בכל יהודי יש משה רבנו קטן בפנים, שמסוגל להתמסר עבור הזולת מעל ומעבר. ולא רק לחבר או לשכן, אלא אפילו ליהודי רחוק וזר ביותר. כשם שמשה רבינו הרגיש שחיינו אינם חיים ללא עם ישראל, כך כל אחד מאיתנו יכול וצריך לחוש, שחיינו אינם חיים ללא היהודי האחר.

המסירות הזו באה לידי ביטוי ביום יום, ולא רק בשאלות של חיים ומוות: עד כמה אני מוכן לתת מהזמן שלי עבור החבר או הקהילה? כמה כסף אני אשקיע בצדקה ובעזרה לזולת? לאיזה כיוון אני מכוון את חיי - לחיים של שליחות והובלת שינויים בעם ישראל, או לחיים של קידום עצמי ופיתוח אישי? אלו שאלות גדולות שמלוות את חיינו כל הזמן. את התשובות נצטרך להשיב לעצמנו מדי יום, אך המודל שעלינו להידבק בו כמה שיותר הוא המסירות והאהבה האינסופית של משה רבנו.

האם אתה מכיר אישית סיפור על מסירות - נפש מתוך אהבת ישראל?

האם פעם "שכחת את עצמך" למען הזולת? מה גרם לך?

האם יש מצבים שבהם לא תמסור את עצמך למען יהודי במצוקה?

בימי רבינו הזקן היה שגור בפי החסידים הפתגם: פת הלחם שיש לי הוא שלך כשלי. והיו מקדימים תיבת "שלך" - "שליך כשלי".

(היום יום)

3. פשוט יפה

זוהי מעלה נפלאה כשהקב"ה מזכה, ומתברכים בחוש וטעם מיוחדים בעשיית טובה ליהודי עד כדי-כך שהזולת יקר בעיניו יותר מכפי שהוא יקר בעיני עצמו.

(הרבי הרש"ב)

סופה של המאה ה-17 למנינם, הייתה תקופה של שבר קשה ביהדות מזרח אירופה. פוגרומים, עוני, משיחיות שקר ושאר צרות גרמו למשבר וקושי גדול. אחת התופעות הבולטות של המשבר הייתה הניתוק והפער החברתי שנוצר בעולם היהודי. העולם היהודי היה חצוי לשניים - תלמידי החכמים בצד אחד, ועמי הארץ בצד השני. הלמדנים יצרו לעצמם מעמד מרומם, שהרחיק אותם ואת תורתם מהיהודים הפשוטים. יהודים רבים, שנסיבות הזמן והחיים לא אפשרו להם להסתופף באוהלה של תורה, הרגישו סוג ב' וחסרי חשיבות מבחינה רוחנית. הקרע הזה, ביחד עם נקודות שבר נוספות, היה יכול להיות הרה אסון, אלמלא הופיע באותה תקופה הבעל שם טוב, עם תורתו - תורת החסידות.

הבעש"ט ותלמידיו הסתובבו בעיירות ועודדו את אותם יהודים פשוטים. הם הסבירו להם על כך שגם להם יש חלק בתורה, שלמצוות ולברכות שלהם יש ערך מיוחד, ועד כמה כל יהודי באשר הוא, יקר וחביב בעיני ה'. החסידים קראו לביטול הקרע בעם, והתנגדו נחרצות להתנשאות הלמדנים על היהודים הפשוטים.

הבעש"ט הדגיש את אהבת וקירוב היהודים הפשוטים משני צדדים. ראשית, מצד מצוות אהבת ישראל שמתייחסת לכל יהודי ויהודי. יתר על כך, הבעש"ט מצא בעמי הארץ מעלות שאין בלמדנים ובתלמידי החכמים. הבעש"ט ראה יופי מיוחד ביהודי הפשוט, ולימד זאת גם לתלמידיו.

בקטעים הבאים אותם נלמד, נראה כיצד הוסברה אהבת היהודים הפשוטים בתורת החסידות. נפתח במאמר, המובא בשמו של הבעש"ט:

"תפלין דמארי עלמא ושל ארון העולם, של ה' מאי כתיב בהו? (מה כתוב בהם?) 'ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ' (ברכות ו' ע"א).

ישראל הן התפלין של הקב"ה. בתפלין מצויים תפלין של יד ותפלין של ראש, שניהם - מצוה, ומחייבים בכרחה - ברכה אחת או שתיים כהדעות השונות שבזה - והנחת תפלין של יד קודמת להנחת תפלין של ראש.

כן הוא גם לגבי תפלין דמארי עלמא: תפלין של יד הם 'מארי עובדין טבין' - אנשים פשוטים ומקומי מצוות, הקודמים לתפלין של ראש שהם 'מארי השגה' - לומדים ויודעי תורה".

(הוספות לכתר שם טוב, אות צ"ב)

היהודים של הידיום, שרק יודעים לעשות מצוות בידיים מבלי להבין את משמעותם בראש, גם הם חלק מהתפילין של הקב"ה, וגם עליהם אומר הקב"ה "ומי כעמך ישראל!". אמנם בגמרא (מנחות ל"ד ע"ב) מובא שהתפילין של ראש קדושות יותר, וכך גם באופן הפשוט תלמידי החכמים חשובים יותר, בגלל ההשגה שלהם בתורה הקדושה. אבל, כידוע, מניחים תפילין של יד ראשונות. מבחינות מסוימות הקב"ה מקדים ומעדיף את יהודי התפילין של יד. בשל כך, אומר הבעש"ט, גם אנחנו צריכים לייקר ולאהוב את היהודים הפשוטים.

מה היא אותה מעלה ייחודית שיש ליהודים הפשוטים? הבעל שם טוב מבאר זאת במשל נפלא במקור הבא:

"איש פשוט הוא כשדה זרועה אשר למטר השמים תשתה מים ותתן את יבולה. והתלמיד חכם הוא כשדה בית השלחין, אשר בעליה משקה אותה ולפיו תתן את יבולה.

וכמו המציר, שהוא אמן נפלא בציוור, הנה כל אמן הוא כשמציר את השדה ותבואתה כאשר הם באמת, כפי הדר הטבע שהטביע הקב"ה בה. וכל אמן

שציורו מתאים יותר אל הטבע הוא גדול באמנותו. וכן הוא באיש פשוט וכבן תורה. בן תורה כשדה בית השלחין, ויכול להיות שהיבול ממנה הוא טוב יותר משדה רגילה. אבל הדר הטבע שהטביע הקב"ה, שהוא האמת, הוא כשדה אשר למטר השמים תשתה מים יותר מבית השלחין".

(הוספות לכתר שם טוב, אות קנ"ח)

בטבע יש יופי ועוצמה מיוחדים. הטבע נותן לנו לחוש ביתר חדות את כוח מעשיו ואת גדולתו של הבורא. כך גם היהודי הפשוט מגלה לנו את הטבע היהודי, ואת יופי הנשמה היהודית, ביתר בהירות. לראות איך יהודי פשוט, שלא למד כמעט גמרא והלכה, שמח לקיים מצווה ומנסה לדקדק בה ככל יכולתו, זה תענוג. לראות כיצד יהודי שלא העמיק בספרי מוסר ויראה, מתנהג בעדינות ובאהבה לזולת או מתיירא להיכשל באיזו עבירה ח"ו, זה מעורר התפעלות. יהודים אלו מגלים במעשיהם את הכוח של הנשמה היהודית, ואת הקשר הנצחי שלה להקב"ה.

הבעש"ט גילה שגם ליהודים הפשוטים יש מה ללמד ולתת לשאר העם. התלמיד חכם מלמד את היהודי הפשוט תורה, והיהודי הפשוט מלמד ומזכיר לתלמיד חכם שאחרי כל החכמה שלמד, מסתתרות בו עדיין תכונות טבעיות ופשוטות של קדושת הנשמה היהודית.

האם אתה מכיר יהודי פשוט? איזה חן מיוחד מצאת בו?

האם, לדעתך, עליך לשאוף להיות תלמיד-חכם או יהודי פשוט?

סוף פסוק

רבי נפתלי מרופשיץ סיפר לחסידיו, שכאשר היה ילד פעוט והחל ללמוד לקרוא, הסביר לו המלמד שאם מופיעות בסידור התפילה שתי אותיות ' הצמודות זו לזו, הכוונה היא לשמו של הקב"ה. פעם אחת הגיע בקריאתו לסוף פסוק וראה שם נקודותיים, והן נדמו לו כשתי אותיות 'י, והוא קרא את שם ה'. אמר לו המלמד: אם שתי אותיות 'י עומדות זו לצד זו - הן מציינות את שמו של ה', אבל אם 'י אחת עומדת מעל חברתה, הרי זה סוף פסוק.

"למדתי מזה כלל גדול", אמר הצדיק. "אם שני יהודים (שתי יוד"ם) עומדים זה לצד זה, באהבה ובשוויון, הרי הם כלי לשם ה', אבל אם האחד מתנשא מעל חברו - הרי זה סוף פסוק..."

(שיחת השבוע)

4. אפילו רשעים?

”אצל המגיד ממעזריטש היו משמרות של תלמידים ששמשוהו. פעם במשמרה שלי - מספר ר' אלימלך מליז'נסק - קראני רבי המגיד ואמר: שומע אתה 'מילך', מה שאומרים במתיבתא דרקייע ובישיבה של מעלה? שאהבת ישראל פרושה: לאהב רשע גמור כצדיק גמור!”

(רבי יוסף יצחק מליובאוויטש, ספר השיחות ת”ש עמ' קי”ט)

בישיבה של מעלה, במקום בו רואים את הדברים כפי שהם באמת, יודעים שיהודי זה יהודי. גם יהודי רשע, רשע גמור, הוא יהודי. וצריך לאהוב אותו, בדיוק מאותה הסיבה ובאותה המידה, שאוהבים את היהודי הטוב ביותר!

הקביעה הכל כך נחרצת הזו, מעוררת תמיהה וטעונה הסבר. וכי אין יהודים רעים? האם אין אנשים שמסכנים את שאר העם ומצווה להרחיקם? המקורות הבאים אותם נלמד ובררו לנו מי הם אותם רשעים שיש לאהבם, ומה הסיבה לאהבה זו. חשוב לציין, שהיחס ליהודים חוטאים ופורקי עול הוא סוגיה הלכתית רחבה ומורכבת, וכדי ללמוד עניין זה על בוריו צריך לעיין גם בספרי ההלכה. במסגרת לימודינו ננסה לקבל הגדרה כללית, המבוססת על ההלכה, מתוך זווית ראייה חסידית.

”ימה שכתוב בגמרא (פסחים קיג ע”ב) שמי שרואה בחברו שחטא מצוה לשנאתו, וגם לומר לרבו שישנאהו. הינו בחברו בתורה ומצוות, וכבר קיים בו מצות ”הוכח תוכיח את עמיתך” - ”עם שאתה בתורה ובמצוות”, ואף על פי כן לא שפ מחטאו, כמו שכתוב בספר חרדים.

אבל מי שאינו חברו ואינו מקרב אצלו, הנה על זה אמר הלל הזקן: ”הוי מתלמידי של אהרן, אוהב שלום וכו' אוהב את הפריות ומקרבן לתורה”. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו, ולכן נקראים בשם 'בריות' בעלמא וסתם, צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה וכלי האי וכל זה) ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'. והן לא וגם אם לא, לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים.

וגם המקרבים אליו והוכיחם ולא שבו מעוונותיהם, שמצוה לשנאתם, מצוה לאהבם גם כן, ושתייהן הן אמת. שנאה מצד הרע שבהם, ואהבה מצד בחינת הטוב הגנוז שבהם, שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית. וגם לעורר רחמים בלבם עליה, כי היא בבחינת גלות בתוך הרע מסטרא אחרא (מהצד האחר, שאינו צד הקדושה) הגובר עליה ברשעים. והרחמנות מבטלת השנאה, ומעוררת האהבה...

ולא אמר דוד המלך עליו השלום ”תכלית שנאה שנאתים וגו'” (תהילים קלט, כב) אלא על המינים והאפיקורסים, שאין להם חלק בא-להי ישראל, כדאיתא בגמרא ריש פרק ט”ז דשבת:”

(רבי שניאור זלמן מלאדי, 'תניא' פרק ל”ב)

אהבה ועוד אהבה, זה מה שצריך להקרין כמעט לכל יהודי. גם אם הוא רחוק מתורה ומצוות, גם הוא מוגדר כ'בריות', עלינו לאהוב אותו מכל צד שבו נתבונן:

במידה ואותו יהודי הוא ”אינו חבירו ואינו מקורב אצלו” אז בכלל לא שייך לשנוא אותו. גם אם הוא חוטא, מצוות אהבת ישראל כלפיו אינה מתבטלת, כי קודם כל צריך להוכיח ולנסות לתקן אותו. ואת מי אפשר להוכיח? רק יהודי שמסוגל לקבל את התוכחה, רק יהודי שיש לו שייכות לתורה ולמצוות. יהודי שאין לו שייכות למצוות, כי מעולם לא הכיר אותם או תמיד הרגיש רחוק מהם, אי אפשר להוכיח אותו, אלא רק להקרין כלפיו אהבה. ורק מכוח האהבה - ”אוהב את הבריות”, נוכל גם להגיע ל”מקרבן לתורה”.

ואפילו אחד שמסוגל לקבל תוכחה - ”חבירו בתורה ומצוות”, אבל מסרב לתקן את דרכיו וממשיך לחטוא, עדיין שייכת כלפיו אהבה. אפילו כלפי אנשים כאלו, ”שמצוה לשנאתם”, ניתן וצריך לאחוז בחבל משני קצותיו ויחד עם השנאה ”מצוה לאהבם גם כן”. את הרוע שבהם יש לשנוא, אבל את פנימיותם, את נשמתם הטהורה - ”הטוב הגנוז שבהם”, יש להמשיך ולאהוב. כפי שכבר למדנו, האהבה ליהודי צריכה להיות ”כמור”, וכשם שאני יכול לאהוב את עצמי למרות כל הבעיות שלי, כך גם אני צריך לאהוב את הטוב והנשמה הקדושה שברשע למרות השנאה לרע שבו.

מה לדעתך חשוב יותר - שנאת הרע שברשעים, או אהבת הטוב הגנוז בהם?

את הדרך לאהבת הטוב שברשע תולה בעל התניא בעניין הרחמים. במקום להסתכל על הרוע ולשנוא את הרשע, אפשר להביט ברוע ולהתמלא ברחמים. ניתן לדמות את זה למה שעושים בכל מיני תורות לחימה, בהם מיושם עקרון השימוש בכוחו של היריב. במקום לבזבז אנרגיה על לחסום את מכת היריב, משתמשים בתנופה ובמשקל שלו - כדי להפיל אותו. הכוח הוא אותו כוח, אבל הוא מנותב לכיוון ההפוך. בדומה לכך, אותן מחשבות בעצמן, מחשבות השנאה והתיעוב של הרע, יוליכו אותנו לרחמים על הרשע. רחמים ודאגה על המקום הירוד שבו מונחת נשמתו. ומתוך הרחמים תגדל האהבה והקירבה אפילו לרשע.

בדוק מהו התרגום של המילה ”רחימא” בארמית. מה ניתן ללמוד מכך?

היכולת לאהוב את הטוב שברשע, ולשנוא את הרע שבו, איננה פשוטה ונדרשת לכך זיהרות וחכמה מיוחדת. ועל כך מזהיר הרב קוק בקטע הבא:

”שנאת הרשעה, כשהיא עמקה וגדולה, צריכה לבוא בתחילת בריתה יחד עם שנאת הרשעים. רק אחר כך היא מתמתקת על ידי כח הדעת ומתבררת, עד שהיא עומדת על נקיונה האצילי, שאין כי אם שנאת הרשעה לבדה. והנושאים שלה, שהם הרשעים בעצמם, מתמלאים עליהם רחמים, ו”יתמו חטאים” ולא חוטאים וראה ברכות י ע”א. אבל אם מתחילת בריתה תבוא בצורתה האידאולית, לכוון את מהותה רק על השנאה של הרשעה המפשטת, לעולם לא תצא אל הפועל ככחה אפלו בתור שנאת הרשעה, כי חסרון השנאה אל הרשעים יטשטש את השנאה של הרשעה עצמה, ואז כל אוצר הטוב מונח הוא בסכנה גדולה.

וזה היה מקום המכשול של נפילים רבים, שנפלו מפני שהשתמשו בתחילת הויתיה של שנאת הרשעה במדה האצילית, והעדר שנאת הרשעים נתהפכה אחר כך לאהבתם, ומתוך אהבת הרשעים נפלו הם עצמם באהבת הרשעה עצמה. על כן מכתת היא המחשבה הראשונה להיות בתכונת מדת הדין, ואחר מדת הרחמים באה, וממתקת אותה בשתופה”.

(הרב אברהם יצחק הכהן קוק, 'שמונה קבצים', קובץ ח פסקה רכח)

אם לא נדע לשים גבול ולהתרחק מהרשע, עלולה הקירבה אליו להביא אותנו לידי סכנה. אמנם יש לשנוא את הרשעות ולא את הרשע עצמו, אך בנקודה מסוימת והתחלתית מוכרחים לשנוא ולהתבדל מהרשע. בבוא העת, אומר הרב קוק, נוכל להבחין בין שנאת הרשע לשנאת הרשעות, ולהפוך את השנאה לרשע לרחמים ואהבה.

איזה חשש מעלה הרב קוק? האם חשש בעצמך אי פעם את הסכנה? תוכל לתת דוגמה?

מי ייתן ויכולתי לאהוב את הצדיק הגדול שבישראל, כשם שה' יתברך אוהב את הרשע הגדול שבישראל.

(ר' שלמה מקרליו)

פרק ג הדרך לאהבה

מה מורה אומר לתלמיד שלא אוהב לפתור תרגילים? "אל תדאג, אתה עוד תלמד לאהוב את זה". מה אמא אומרת לילד שלא אוהב לשטוף כלים? "לא נורא, בסוף אתה תלמד לאהוב". בהרבה מצבים בחיים, מצפים מאיתנו להסתגל לדברים, ובמובן מסוים ללמוד לאהוב אותם.

למרות שהאהבה היא רגש שבא מבפנים, היא איננה תמיד דבר 'טבעי'. לכל אחד יש את היכולת לעורר וליצור אהבה. או בדרך של מעשים - להתרגל להתנהגות של אהבה עד שהיא הופכת לחלק מאיתנו, או בדרך של שינוי התודעה, וכשהתודעה הפנימית משתנה גם הרגשות משתנים.

בפרק זה נלמד על כיווני חשיבה ונקודות מבט, שמכוונות את הרגשות שלנו לאהבה. הפרק מחולק לחמישה חלקים:

1. שימו לב אל הנשמה - הבסיס לאהבה הוא ההתמקדות בנשמה
2. קצת חיוביות - הדגשת הטוב מעוררת אהבה
3. לחשוב בגדול - היכולת לקבל את השונה ממני
4. חברי הוא ראי - היחס לזולת הוא שיקוף מצבי האישי
5. לא תבל? - השורש של השנאה והנזק הגדול שיש בה

להשלמת התמונה צריך לציין לסוג נוסף של רשעים - אותם "מינים ואפיקורסים" שהזכיר בעל התניא בסוף דבריו. על רשעים אלו אמר דוד המלך "תכלית שנאה שנאתים", כי לכאורה "אין להם חלק באלוקי ישראל" ואין מה לאהוב בהם. אבל גם לגביהם שייכת מידה של קירוב ואהבה, כפי שנראה במקור הבא:

"אפלו המינים והאפיקורסים שעליהם אמר דוד המלך 'תכלית שנאה שנאתים', גם אותם צריך לקרב, כי: א. גם עליהם נאמר 'יתמו חטאים' ולא חוטאים, ובמילא צריך לקרבם ולהשתדל להחזירם למוטב, בכדי שיהיה יתמו חטאים ולא חוטאים. ב. (נוסף על שבדורותינו אלה הכפירה על פי רוב היא רק מצד העדר הידיעה הרי) עקר האמונה היא בלב ואין אדם יודע מה בלבו של חברו. וגם כאשר מדבר ועושה עניני כפירה (ובית דין של מטה מענישים על זה כי 'האדם יראה לעינים'), אפשר שבלבו מאמין הוא והרי צריך לדון כל אדם לכף זכות.

מטעם זה היתה הנהגת אדמו"ר מוהרי"צ [רבי יוסף יצחק מליובאוויטש] לקרב את כל ישראל, גם את אלו שאמרו עליהם 'מורדין ולא מעלין' ושלפי ההלכה מותר לפגוע בהם]. וכששאלוהו, הרי דינם 'מורדין ואין מעלין' ואיך מקרבם? ענה: "ארבעה חלקים בשלחן ערוך. 'חשן משפט' הוא חלק הרביעי. בחלק זה עצמו ארבע מאות ועשרים וכמה סימנים. פרטי הדינים של 'מורדין ולא מעלין' הם בסימנים האחרונים. כשילמדו ויקימו כל דיני השלחן ערוך מתחילת 'ארח חיים' עד לסימנים אלו, אז יפסקו דינים אלו."

(ספר הערכים חב"ד - ערך אהבת ישראל סעיף ה, משיחות הרבי מליובאוויטש)

גם המינים והאפיקורסים לא אבדו לגמרי, וגם אותם יש לקרב בדרכי נועם ואהבה. לנו הם נראים אבודים מכל וכל, כי אנו מסתכלים עליהם בעינינו האנושיות, אבל ה' - שלא מאבד תקווה מאף יהודי, יכול לגלות גם בליבם ניצוץ של אמונה, ולכן עלינו לקרב אף אותם. ובכלל, קשה להגדיר יהודי כ"מין" או "אפיקורוס", ובודאי שלא כל אחד יכול להכריע בזה. סתם אדם עלול לשנוא ולהרחיק יהודי אחר רק בגלל רוע לב או שיקולים מוטעים, גם אם הוא טוען שהוא עושה זאת על פי צו התורה. רק מי שמחובר באמת לכל התורה ולכל חלקי ופרטי השולחן ערוך, יכול לשקול ולהחליט איזה יהודי נקרא "מין ואפיקורוס" והאם זה נכון לשנוא ולהרחיק אותו.

תגביה עצמך בלי להפיל הזולת

בקטנותם של הרבי הרש"ב מליובאוויטש ואחיו הבכור ר' זלמן אהרון (הרז"א), שיחקו האחים זה עם זה. תוך כדי משחק, חפר הרז"א בור באדמה והכניס לתוכו את אחיו הרש"ב. כששמע אביהם, הרבי מהר"ש, את קול בכיו של בנו הרש"ב, קרא לו ושאלו לפרש בכיו. ענה הרש"ב בבכי, כי אחיו הגדול ממנו בשנים הכניסו לבור. קרא הרבי מהר"ש לבנו הבכור ושאלו: מדוע זה הכנסת את אחיך הקטן לבור? ענה הרז"א ואמר: "כך נאה וכך יאה לו, הרי אני יותר גדול ממנו, ועל פי הצדק הוא צריך להיות יותר נמוך ממני! לכן הכנסתי אותו לבור, כדי שלא יהיה גבוה יותר מדי!" אמר לו אביו, הרבי מהר"ש: "אם רצונך להיות גבוה יותר מאחריך, לא זו הדרך! עליך לקחת אבן או כסא ולעמוד עליו. כאשר תגביה את עצמך, לא תצטרך להפיל את הזולת, כדי להיות יותר גבוה ממנו..."

(ספר ז' מענדל עמ' 219)

1. שימו לב אל הנשמה

אנחנו מורכבים מגוף ונשמה. הגוף שלנו מכונס בעצמו, דואג לפני ואחרי הכל לאינטרסים שלו, "מה יוצא לי מזה?" אני זה אני ואתה זה אתה, ומה פתאום שאוהב אותך? מה נתת לי?

האהבה היא ההפך הגמור. להתמסר אל הזולת, להעניק לו ולהיות פתוח אליו, בלי להרוויח. רק הנשמה שלנו מכירה מילים כאלה, הנשמה היא בעלת תודעה אלוקית שמסתכלת על העולם ועל אנשים בפנימיות.

הנשמה יודעת כי השוני בין יהודים באופי, תרבות, לבוש, נורמות, מעשים ודעות - הוא שוני חיצוני בלבד. מעבר לאנשים החיצוניים ניצבות נשמות יהודיות, שאף פעם לא נפרדו אחת מהשנייה.

בין הגוף והנשמה מתחולל מאבק מי ישלוט באדם, מי ינהל אותו. ובמאבק הזה טמונה נקודת המפתח לאהבה, כפי שמתאר זאת בעל התניא:

"והנה על ידי קיום הדברים הנ"ל ועליהם דובר בפרקים הקודמים של ספר התניא - להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו והכוונה להכוננת הגופניות החומרניות, רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה, הרי זו דרך ישרה וקלה לבוא לידי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן.

כי מאחר שגופו נמאס ומתעב אצלו, והנפש והרוח מי יודע גדלתו ומעלתו בשרשן ומקורן באלוקים חיים. בשגם שכלן מתאימות ומחוברות ואב אחד לכלנה, ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שרש נפשם בה' אחד, רק שהגופים מחלקים.

ולכן העושים גופם עקר ונפשם טפלה, אי אפשר להיות אהבה ואהבה אמיתית ביניהם, אלא התלויה בדרך לבדה."

(רבי שניאור זלמן מלאדי, 'תניא' פרק לב)

אם אסתכל על היהודים שסביבי במבט חיצוני-גופני, אין שום סיבה שאוהב אותם. הם זרים, הם מנוכרים ואולי אפילו מאיימים. אך אם אסגל לעצמי מבט פנימי-נשמתי אראה שאנחנו הרבה יותר מאחים. הנשמות שלנו מגיעות מאותו מקור עליון, ורק הגופים שלנו התחלקו. זה לא כל כך משנה איזו תסרוקת עוטפת את הראש ואילו דעות ממלאות אותו, הנשמה הפנימית של היהודי שמולי היא היא הנשמה שלי.

היכולת לפתח את אהבתי תלויה בנקודת המוקד של חיי. אם המוקד שלי הוא הגוף, ולא רק הגוף ממש אלא כל מה שקשור לצדדים החיצוניים שלי, כמו - כבוד, הישגים, רכושנות ויופי, לעולם לא אוכל לאהוב באמת. ברגע שהאהבה לא תסתדר עם הרצונות של הגוף, ברגע שההערכה העצמית שלי או הצלחתי האישית יעדיפו שאתרחק ושאשמור על עצמי, אז האהבה תתפוגג. אם המוקד שלי הוא הגוף, אז אני אוהב רק את מי שנראה לי ורק לפי מה שמסתדר לי, ולא אוכל לאהוב כל יהודי.

אבל, אם החיים שלי ממוקדים בנפש, ובפנימיות הנפש שלי - בנשמה הקדושה שבתוכי, אז אוכל לקיים באמת את הפסוק "ואהבת לרעך כמוך". כי מי שממוקד בנשמה של עצמו, מתמקד גם בנשמה של העומד מולו. במקום לתת מקום לבדיקת האינטרסים המשותפים והמנוגדים, במקום לחשוב על הבדלים חיצוניים, הנשמה מיד מזהה את עצמה כקשורה ומחוברת לנשמה שמולה.

הנוסחא הזו נכונה בכל מערכת יחסים: "ואהבת" - מידת ואיכות האהבה, תלויים ב"כמוך" - באופן בו האדם חי ומכוון את עצמו. לאהוב זו עבודה אישית. ככל שאצליח לשים את הנשמה שלי במרכז, אצליח יותר לאהוב את הסובבים אותי.

"כל אהבה שהיא תלויה בדבר - בטל דבר, בטלה אהבה; ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם. איזו היא אהבה שהיא תלויה בדבר, זו אהבת אמן ותמך; ושאינה תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן"

(אבות ה,טז)

איך תתפרש משנה זו, בהקשר של אהבת כל ישראל, לפי מה שלמדנו כעת?

מלאך או שד?

הרב הצדיק רבי מרדכי דב מהורנוסטיפולי ז"ל היה פעם חולה, והרופאים החליטו שיש צורך לצרוב מקום אחד בגבו בשיפוד רותח. הסכים הצדיק לכך, ורופא אחד ניגש לעשות זאת.

ולרופאים יש שלוש דרגות של חום באותו השיפוד שצורבים בו בגבו של חולה. אם החולה אינו מרגיש כלום בחומו של השיפוד הראשון, שם הרופא שיפוד שני, בדרגת חום גבוהה יותר, ואם גם אז אין החולה מרגיש, הוא נותן שיפוד שלישי בדרגה העליונה של חום. ברם, רוב החולים מרגישים כבר בחומה של הדרגה הראשונה.

והצדיק רב מרדכי דב היה סבלן גדול, ולפיכך כשהרופא שם בגבו את השיפוד הראשון, והוא סבל ושתק, חשב הרופא שודאי עדיין אינו מרגיש בחום, והחליף את השיפוד הראשון בשני. הצדיק הרגיש היטב בכאב, אבל מתוך סבלנותו שתק שוב, ולא הוציא אף אנחה מליבו. החליף הרופא שוב את השיפוד השני בשלישי. והצדיק מוסיף לקבל את יסוריו באהבה, ואינו מוציא אף הגה מפיו. נשתומם מאוד הרופא וקרא: "אינני יודע אם הוא מלאך או שד!" הרופא היה רוסי, ודיבר רוסי. פנה הצדיק, שלא הבין כל כך רוסי, אל הסובבים אותו, בשאלה: "מה אמר הרופא?" מסרו לו את דבריו. אמר להם הצדיק: "תאמרו לו, שאם בא לפעמים יהודי עם פתק של בקשה, ואי אפשר להושיעו, אז כואב הרבה יותר, ומוכרחים גם כן לשתוק..."

(סיפורי חסידים - תורה, הרב זוין, מס' 284)

2. קצת חיוביות

רבי לוי יצחק מברדיטשוב הוא אולי הצדיק המפורסם ביותר במידה של "לדון לכף זכות". רבי לוי יצחק היה בכל עת מלמד זכות ומליץ טוב על כלל ישראל ועל כל יהודי כפרט. ידוע ומפורסם הסיפור, על אותו יהודי שהיה מעוטר בתפילין והתפלל תפילת שחרית, תוך כדי שהוא מורח זפת על גלגלי העגלה שלו. רבי לוי יצחק שראה זאת לא גער ולא זלזל בו, אלא נשא את עיניו לשמיים ואמר "רבונו של עולם! תראה אילו יהודים נפלאים יש לך בעולם! אפילו כאשר הם מושחים את גלגלי עגלתם בזפת, גם אז הם מתפללים אליך ולא שוכחים אותך!". סיפור זה, שהוא רק אחד מיני רבות, עלול להיראות מוזר. האם רבי לוי יצחק 'משחק אותה' תמים? וכי הוא לא מבין שהיה זהה מנסה להרוויח זמן וכסף, במקום להתפלל כמו שצריך? אלא שרבי לוי יצחק, שהיה גאון גדול ופוסק, בחר בהנהגה כזו בטח שלא מתוך 'היתממות', אלא מחכמה מיוחדת שעלינו ללמוד.

מצא את הדרך להתבונן על היהודי, ולהסביר כיצד רבי לוי יצחק צודק!

כדי להבין את דרכו של ר' לוי יצחק, ניעזר בדרך ההתבוננות המהפכנית שמלמד אותנו רבי נחמן מברסלב:

"דע כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות. ואפילו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע. ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב ודן אותו לכף זכות, על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות ויוכל להשיבו בתשובה.

וזה בחינת "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו". הינו שהפסוק מזהיר לדון את הכל לכף זכות. ואף על פי שאתה רואה שהוא רשע גמור, אף על פי כן צריך אתה לחפש ולבקש למצא בו מעט טוב, ששם אינו רשע. וזהו "ועוד מעט ואין רשע" (תהילים ל"ו, י) - שצריך אתה לבקש בו עוד מעט טוב שיש בו עדין, ששם אינו רשע. כי אף על פי שהוא רשע, איך אפשר שאין בו מעט טוב עדין? כי איך אפשר שלא עשה איזה מצוה או דבר טוב מימיו? ועל ידי זה שאתה מוצא בו עוד מעט טוב ששם אינו רשע, ואתה דן אותו לכף זכות, על ידי זה אתה מעלה אותו באמת מכף חובה לכף זכות, עד שישוב בתשובה על ידי זה. וזהו "ועוד מעט ואין רשע" - על ידי שמוצא בהרשע עוד מעט טוב ששם אינו רשע, על ידי זה "והתבוננת על מקומו ואיננו" - הינו כשתתבונן ותסתכל על מקומו ומדרגתו, ואיננו שם על מקומו הראשון. כי על ידי שמוצאין בו עוד מעט טוב, איזה נקדה טובה, ודנין אותו לכף זכות, על ידי זה מוציאין אותו באמת מכף חובה לכף זכות."

(רבי נחמן מברסלב, 'ליקוטי מוהר"ן', תורה דפ"ב)

חז"ל מלמדים אותנו כי "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" (סוטה ג ע"א). גם אצל חוטא, החטא הוא חוסר דעת רגעית, שטות חיצונית, ואילו האדם עצמו אינו חפץ כלל בחטא. מתוך כך מדגיש בפנינו רבי נחמן להתמקד בפנים במקום בחיצוניות.

נקודת הטוב והזכות לעולם אינה נעלמת. כמו יהלום שקבור מתחת לערמות זבל, אבל לא מפסיק להיות יהלום יקר ונוצץ, כך גם נקודת הטוב שיש בכל אחד לא נעלמת, הטוב הוא טוב ואי אפשר למחוק אותו - "באותו המעט אינו רשע". זיהו היהלום הפנימי מגלה את פרצופו האמיתי של הרשע - טפל וחיזור.

אם היינו שואלים את היהודי המתפלל ומורח זפת מה משמח אותו - התפילה או העבודה, או: אם היה לו זמן וכסף, איך הוא היה מעדיף להתפלל, היינו רואים מייד כי התפילה יקרה לו, אלא שלחץ העבודה מעביר אותו על דעתו. במילים אחרות: היהודי הזה, כל כך מיהר לעבודתו, שבאמת כל כולו שקוע היה במריחת הזפת, אך למרות כך: "אפילו כאשר הם מושחים את גלגלי עגלתם בזפת, גם אז הם מתפללים אליך ולא שוכחים אותך!"

ההתמקדות בטוב, הופכת לא רק את המבט על הרשע אלא גם את הרשע עצמו. זו איננה רק סגולה, אלא דרך אמיתית להשפיע על הנפש שלו. אדם שמסתכלים עליו כאדם טוב, ינסה להתאים את עצמו להגדרה זו. דרך ההתבוננות שלנו יכולה לגרום לרשע באמת להפסיק להיות רשע ולשוב בתשובה.

העקרונות הללו נכונים גם להסתכלות היומיומית שלנו על החברים שסביבנו. בכל רגע נתון אנחנו בוחנים ומגדירים את מי שלצידנו, ואם נתרגל לדרך העין הטובה והמבט החיובי, נוכל לא רק לאהוב יותר אלא גם ממש לשנות את הסביבה בה אנו חיים.

בחר מישהו שאינך אוהב. במשך שבוע, מצא בו בכל יום שלוש נקודות טובות - תכונות או מעשים. כתוב את שלושת הנקודות בקצרה, בחר אחת מהן והרחב עליה את הכתיבה במשך כמה שורות. לאחר שצברת 21 נקודות טובות, נסה לבחון מחדש את יחסך אליו. אזרה! אל תנסה להילחם 'חזיתית' ברגשותיך, תן לטפטוף היומי לעשות את שלו.

תרגיל כיתתי 'תיבת דואר': כל אחד כותב בעין טובה על תכונה חיובית שהוא מוצא בכל אחד מבני הכיתה. ניתן לעשות זאת במשך חודש, כאשר בכל יום תיבת הדואר מתמלאת לנמען אחד, אפשר גם לעשות זאת בשעה מרוכזת.

מבטו של רבי אריה לוי

הצדיק רבי אריה לוי ז"ל היה משמש כמשגיח בתלמוד תורה הירושלמי "עץ חיים", שלייד שוק 'מחנה יהודה'. בעת שהיו הילדים נכנסים לתלמוד תורה, היה רבי אריה ממתין ליד פתח הדלת או ליד אדן החלון ומתבונן בכל אחד מהם בעת כניסתם, והיו הילדים תמהים על כך.

יום אחד שאל אותו בנו: "אבא, מדוע הנך נוהג להמתין לתלמידים בפתח הדלת ומסתכל בכל אחד מהם?" השיבו אביו: "אדרבא, עמוד אף אתה לידו והתבונן בתלמידים, מה אתה רואה ובמה אתה מבחין?" השיבו בנו: "אכן מעניין לראותם נכנסים ולבדוק מה מידת חשקם ללמוד. רואה אני כיצד זה דוחק בזה ומנסה להקדימו בכניסתו, ואחר בכלל ניכר בו שאינו נכנס בלבב שלם, כי לבו למשחקים."

השיבו אביו: "ואילו אני, מתבונן בדברים אחרים. בילד זה שמכנסיו קרועות, בחברו שנעליו מרופוטות, בשלישי שכנראה רעב הוא... והכי צד ילמד..."

(איש צדיק היה, שמחה רז, עמ' 210)

מלימוד הזכות על עם ישראל, של רבי לוי יצחק מבארדיטשוב, בנה ה'יתברך למעלה היכל חדש - 'היכל הזכות'!

(רבי שניאור זלמן מלאדי)

3. לחשוב בגדול

בדרכנו אל האהבה, חשוב לא לשכוח את הרמה הבסיסית והפשוטה עליה עומדת האהבה, והיא - היכולת לקבל את השונה ממני. על הגמרא בברכות (דף נח ע"א) "שאינ דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה" אומרים בשם רבי מענדל מקוצק: כמו שלא מפריע לאדם שפרצופו של החבר שונה משלו, כך לא צריך להפריע לו שדעתו שונה משלו. בשביל שדעתו של האחר באמת לא תפריע, צריכים רוחב דעת. עניין זה מתבאר במקור הבא:

"דהנה סבת האחדות באה מבחינת מוחין דגדלות והכרה של גדלות, וסבת המחלקת באה מבחינת מוחין דקטנות והכרה של קטנות. בהיות פי באמת לא ישתוו לעולם טבע בני אדם, ואפלו אחים ואוהבים אמתיים לא יוכלו לסבל זה את זה מפני שנוי הטבעיות. ומה גם כאשר האהבה דוחקת לסבל זה את זה, הנה לא ימלט מעולם דברי ריבות שיקניט האחד את חברו וכדומה. ואם פן איך ימצא ענין השלום והאחדות בעולם?"

אך הענין דיש כח גדול בשכל שבאדם שיסבל כל ההפכים המנגדים לטבעו או כשיקניטוהו וכדומה, והוא מפני הרחבת הדעת דוקא. כאשר שכלו רחב, לא יתפס מקום ליש ודבר מה שמקניטים אותו, ויוכל הדבר המנגד להתישב במוחו ויסבלנו. כי במקום הרחב ישכנו בו ב' הפכים, ואם כן נמצא שהסבלנות באה מהרחבת הדעת, וממנה סבת האחדות והשלום... ואמנם מסבת קטנות הדעת יהיה ההפוך, שלא יוכל לסבל כלל הדבר המנגד, ומכל שכן כשיקניטו וכדומה, כמו התינוק וכו'. והוא לפי שמפני קטנות הדעת לא יסבל ב' הפכים, כי הדבר המנגד תופס מקום במוחו. וזהו שסבת האחדות מבחינת מוחין דגדלות, וסבת המחלקת מבחינת מוחין דקטנות.

והנה בדורו של משיח שירבה הדעת, "מלאה הארץ דעה כו'" (ישעיהו יא, ט), כתוב "לא ירעו ולא ישחיתו", "ארצה כבקר יאכל תבן כו'". ויש להבין מהו השכיכות של הדעת אל בטול המזיקין. אך על פי הנ"ל מובן הוא. מפני מוחין דקטנות באה הקפדה והכעס עד שיהרג זולתו, אבל על ידי הרחבת הדעת ישכנ בו ב' הפכים כאחד "וגר זאב עם כבש וארצה כבקר כו'".

(מאמרי אדמו"ר הזקן עניינים אחדות עמ' צה)

מודעות של גדלות או של קטנות אינה שאלה של גיל, אלא של תפיסה: האם אני מצומצם בד' אמותיי, או שיש בי מקום רחב יותר. לאדם בעל דעת רחבה יש מקום להכיל בתוכו צדדים ותחושות שונות בו-זמנית. הוא יכול לשמוע רעיונות מנוגדים לדעתו מבלי לכעוס, או אפילו לחוות עלבון או אכזבה מבלי להתפוצץ. זה לא אומר שהוא מסכים עם הכול ואינו מעריך את עצמו ואת דעותיו, אלא שהוא מצליח להתמודד באיזון נכון עם דברים ששונים ממנו.

כדי לאהוב צריך להרחיב את הלב. לצאת מצרות החשיבה, להרחיב את עצמי ולקבל את האחר אל תוכי. והבסיס להרחבת הלב הוא הרחבת הדעת. הלב הוא רגיש ולפעמים קשה לו להתרחב. דווקא הראש, הקר והמחושב, מסוגל לעזור ללב לקבל דברים חדשים, להתרחב, ולבסוף גם לאהוב.

את רוחב הדעת עלינו ליישם גם ביחסי אנוש פשוטים, וגם ביחס בין בתי המדרש החולקים בהשקפות עולם.

איך תבוא לידי ביטוי הערכה לשונה מאתנו?

איך נוכל להיות בטוחים בהשקפת עולמנו, מבלי לזלזל בהשקפות עולם מנוגדות?

האם גם כלפי דעות שנוגדות את האמונה עלינו לנקוט בעמדת מוחין דגדלות?

להסתכל בפנים

קודם פטירתו של הרב הקדוש רבי שלמה מקרלין זצ"ל צויה שתלמידיו ילכו אחרי מותו להרב הקדוש מנסכיז. ויהי כאשר בא הרב הצדיק רבי אורי מסטרליסק ז"ל, הנקרא בשם "השרף", לקרלין, ושמע כי נפטר רבו הקדוש, שאל להחברים: מה צויה רבינו קודם פטירתו? השיבו לו, כי צויה ללכת לנסכיז.

קם רבי אורי וכיתת רגליו והלך לנסכיז. כשבא להחדר אשר שם קיבל הצדיק מנסכיז את פני האורחים וברך את כל הבאים לקבל את ברכתו, ראה בין האורחים גביר אחד, שבא להתייעץ עם הצדיק מנסכיז בדבר איזה מסחר ולקבל את ברכתו. הצדיק קיבל אותו בסבר פנים יפות, כדרכו בקודש לקבל את כל אדם בחביבות, כי עבודתו הגדולה הייתה באהבת ישראל.

ויהי כאשר הביט רבי אורי בפני הגביר, ראה בו אותות עבירה גסה וחמורה, שעשה אך לפני זמן מועט. אז בער ליבו בקרב: מדוע מקרב הצדיק מנסכיז אדם כזה?! הרגיש הצדיק מנסכיז, כי רוחו של רבי אורי בוערת על הגביר הזה, שהכיר בו אותות עבירה, ואמר לרבי אורי: "לך נא מהר מזה! מה אתה רוצה פה בחדרי?"

הלך רבי אורי משם בפחי נפש, עיף ויגע מעמל הדרך והתלאה אשר מצאתהו, ובא אל בית המדרש שבעיר.

כשהלך הגביר מאת הצדיק מנסכיז, מיהר הצדיק לחפש את האורח שגרש מעל פניו, ומצא אותו בבית המדרש. ניגש אליו ואמר לו: "גם אני, אחי, ידעתי את אשר ידעת. אולם היודע אתה למה שלחך רבך הקדוש מקרלין לכאן? למען תלמד לדעת, כי האיש אשר אין אהבת ישראל תקועה בלבו כל כך, עד שאפילו כשרואה בישראל שעבר עבירה גדולה, יהיה אוהב אותו ומנשק אותו, האיש הוא לא הגיע לחצי העבודה בעבודת השם יתברך. שכן אם תקרב אותו, יעשה בלי ספק תשובה שלימה, ויהיה גדול מצדיק גמור, כדין בעלי תשובה, חוץ מרשע כזה שאתה מכיר אותו שעובר להכעיס."

החריש רבי אורי בשמעו דברים אלו, והבין גדולת הרב מנסכיז ומדרגתו, והואיל לשבת איתו ימים רבים.

(סיפורי חסידים - תורה, הרב זוין, מס' 283)

4. חברי הוא ראי

למה אני 'מתפוצץ' מהתנהגות מסוימת, והחבר שלי בכלל לא רואה את זה? למה אני מגחך כשאני רואה איך אפשר לשגע מישהו בכמה מילים, מילים שאותי כלל לא 'מדגדגות'?

מתוך אלפי משפטים ומעשים שאנחנו קולטים מן הסביבה כל יום, נחרטים בלבנו רק אלו ש'נוגעים' בנו. ומה נוגע? מה שמצוי בקרבנו. אם אתה לומד נהיגה, אתה רגיש לנושא ושם לב איך אנשים נוהגים, ואם אתה שותק יום אחד - אתה שם לב איך כולם מדברים. תחומים שלא נוגעים אליך לא נקלטים ב'מחשב' שלך. לכן, רוב הכעסים שלך על אחרים, הם בעצם כעסים שלך על עצמך. מישהו דורך לך על יבלת, הוא מזכיר לך שגם אתה לא מושלם, וזה מעצבן.

נקודה זו, מופיעה בשמו של הבעל שם טוב, כפי שנראה במקור הבא:

"... כי הבעל שם טוב, נשמתו בגנזי מרומים, אמר שהצדיק הגמור שאין רע בקרבו אין רואה שום רע על שום אדם. אך מי שרואה רע בקרבו הענין הוא כמו שמסתכל במראָה, אם פניו מטנפים רואה גם כן במראָה כן, ואם פניו נקיים אינו רואה במראָה שום דפי. כמו שהוא כן רואה..."

(רבי מנחם נחום מצ'דנוביל, 'מאור עיניים' פרשת חוקת ד"ה 'זאת התורה')

כמו במראה, אתה משתקף דרך זולתך, וכשזה לא נראה יפה - אתה כועס על המראָה. לפעמים אתה יכול לתפוס את עצמך 'על חם' כשאתה רותח על מישהו, כאשר איפשרו בפנים אתה יודע שלא הוא העניין...

התורה הזו היא מפתח גדול לשינוי בחיים. גם לשינוי הפנימי וגם לשינוי מערכות היחסים החיצוניות. כדי לשנות את עצמי, עלי קודם כל לחפש את הבעיות בתוכי ולא להשליך אותם על מי שסביבי. וכדי לזהות את הבעיות שלי, כדאי לי להיעזר גם באנשים שסביבי.

הבעש"ט מלמד אותנו, כי לא רק שיחסך לסביבה מעיד על המתחולל בקרבך, אלא שגם את עתידך אתה עלול לכוון, ללא משים, דרך התייחסותך אל חבריך.

"מקבל בשם הבעש"ט דקל הפוסק איזה דבר על חברו הן לטוב והן לרע - הוא פוסק על עצמו. כגון, האומר עבור מעשה הטוב או עבור הטוב שעשה או דבר זולתו מגיע לו שיעזרהו השי"ת בהדרוש לו, או אומר בעד הלא טוב שעשה או דבר חברו מגיע לו כן וכך, הנה בכל דבריו אלה הוא פוסק על עצמו, בין לרע ובין לטוב, והמצדיק דין שמים על זולתו ואינו מצטער ומעורר עליו רחמים הנה בדבורו זה מקטרג על עצמו שמעינים במעשיו ובדבוריו, והמשתתף בצערו של חברו ומעורר עליו רחמים בא על שָכְרו."

(הוספות לכתר שם טוב, אות קמ"ו)

נסה לפרש את הפסוק "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט) בהקשר זה.

כשהיה רבי יוסף יצחק בן 4 שאל את אביו רבי שלום דובער מליובאוויטש: בשביל מה ברא הקב"ה את האדם בשתי עיניים: וענה לו אביו: על ממתקים וצעצועים צריך להסתכל בעין השמאלית, ועל יהודי ובסידור - בעין הימנית, בעין יפה.

5. לא חבל!?

לא כדאי לדבר הרבה עליה, על השנאה. היא לא שווה את זה. היא פגעה בנו מספיק, ולצערנו היא עדיין ממשיכה להחליש וללכלך אותנו. אך כדי לצעוד באופן נכון אל האהבה, כדאי שנלמד כמה דברים על השנאה.

בדרך כלל אנחנו מכנים את השנאה ליהודי אחר כ'שנאת חינום'. לכאורה, הרבה אנשים יכולים לנמק היטב את סיבות השנאה שלהם, ולגרום אפילו לאדם אחר להשתכנע בצדקתה. אז למה אנחנו קוראים לשנאה הזו 'שנאת חינום'? הרי יש לה סיבה!

המקור הבא יענה לנו על שאלה זו:

"וזהו הנקרא 'שנאת חנום', שהוא שונא אותו חנום על לא דבר. ולפעמים יש בזה גם כן איזה פרטים, דהיינו שיש לו איזה טענה למה הוא שונא אותו. אבל זהו שקבא אחר כך, והיינו שלא הטעמים הפרטיים הם סבת השנאה. רק שמצא לו תואנה ועלילה להצדיק את עצמו לפני זולתו לבד, אבל אינה אמיתית. כי אם השנאה הוא מצד שלא יכול לסבל את הזולת, והסבה הוא הישות (הגאווה) שלו, שהוא חשוב בעיני עצמו. ובכלל ענין הישות והרגשת עצמו, שמרגיש את עצמו מאד בכל פרט ופרט שלו, ולכן אינו יכול לסבל את הזולת. שמפני הישות שלו אינו נותן מקום לזולתו. שהזולת בהכרח ממעט מציאותו ולכן אינו יכול לסבל אותו..."

(רבי שלום דובער מליובאוויטש, קונטרס 'החלצו' אות ד)

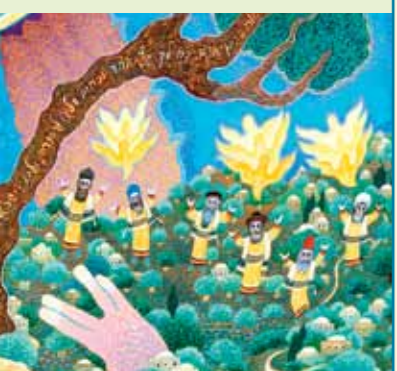
מספרים על חסיד אחד שבא לרבי והתלונן על יושבי בית המדרש. הוא אמר שכולם מפריעים לו ללמוד, ולא נוח לו שם, והוא אינו יודע מה לעשות. הרבי שמע את דבריו וענה לו כך: כתוב "עזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו" (ישעיהו נה, ז). על האדם לעזוב לא רק את דרכו הרעה, אלא גם את "און מחשבותיו". "און" פירושו "כוח", מחשבות של "און" הם מחשבות האדם שמחשיב את עצמו לדבר חשוב. אתה, אמר לו הרבי, כל כך מחשיב את עצמך עד שאתה ממלא את כל בית המדרש, וממילא כל אחד שמדבר או הולך במקום שלו, דורך עליך ומפריע לך. עליך להסיר את מחשבות ה"און" ולהקטין את עצמך. ואם תדע את מקומך, אז מקומם של האחרים לא יפריע לך.

בעייתו של אותו חסיד, היא אותה "ישות והרגשת עצמו" עליה מדבר הרבי הרש"ב. לפעמים אדם אחר מפריע לנו ואפילו שנוא עלינו, לא בגלל סיבה אמיתית, אלא רק בגלל שהוא אחר, והאחר מפריע לאני. מתחת לפני השטח יש 'מלחמת קיום'. כל אחד רוצה להבטיח את המקום ואת החשיבות שלו - בעיני עצמו או בעיני הסביבה. כל הסיבות וההסברים, למה האיש הזה מפריע לנו ומה בדיוק הבעיות שלו, אינן אלא תירוצים. בסופו של דבר, כמעט תמיד, יש בנו הרגשה נסתרת שהאיש הזה פולש למקומנו, ולכן אנחנו דוחים אותו.

הדרך לעקירת השנאה, היא הרחבת הגבולות של האני. ראשית כל, לא להחשיב את עצמנו יותר מדי - "ונפשי כעפר לכל תהיה". ובעיקר, להרגיש שהאחר הוא חלק מהאני ויש לו מקום בתוכי, מקום שעלי לכבד. ואף יש לי מה לקבל וללמוד ממנו.

תאר סיטואציה שחווית שבה נטענו 'טענות כעס' שלמעשה כיסו על הסיבה האמיתית לכעס.

שנאה משולה לאש. כמו האש, כך גם השנאה מכלה והורסת במהירות כל מה שנקרה בדרכה. השנאה פוגעת לא רק באדם אותו שונאים ח"ו, אלא לא פחות מכך, גם במי שבתוכו בוערת השנאה. במקור הבא מבאר הרבי הצמח צדק את הנזק הגדול שיוצרת השנאה.

פרק ד מעשים של אהבה

לאחר שראינו בפרק הקודם את דרכי התודעה שמעוררות בליבנו אהבה, הגיע הזמן להפשיל שרוולים ולתרגם את הרגשות גם אל כלי המעשה. אהבה לעולם איננה רק בלב, אהבת ה' מולידה תפילות וקיום מצוות, אהבה משפחתית גורמת למחויבויות ומעשים רבים מספור, ואבוי לה לאהבת ישראל אם היא תיוותר רק כרגש מופשט, חסר השלכות. אהבה אמיתית מצמיחה גם מעשים של אהבה, ואם לא - יש לחשוך בה, שמא איננה אמיתית או חזקה דיה.

פרק זה מתמקד בצד המעשי של אהבת ישראל. בפרק זה נלמד על שלושה תחומים:

1. **בשביל זה יש חברים** - כוחה של חברות בעבודת ה'
2. **פשוט לעזור** - משמעות מעשי החסד והצדקה
3. **צדקה לנשמה** - החובה להיטיב עם הזולת ברוחניות לחלק האחרון יש תוספת עיון "למעמיקים", עומק נוסף בנושא הנלמד.

"כְּשֶׁשׁוֹנֵא לְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל בְּלִבּוֹ, הֲרֵי הוּא מְפָרִיד מִנְפִּשׁוֹ אוֹתוֹ חֵלֶק שֶׁל זִוְלָתוֹ הַכָּלִיל בּוֹ, וְרוֹחֵהוּ מְעַלְיוֹ בְּשׁוֹנְאָה זֹו שְׁשׁוֹנְאוֹ, וּמְסַלֵּק רְצוֹנּוֹ מִמֶּנּוּ. וּמְמִילָא, יֵשׁ פְּגָם וְחִסְרוֹן בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁנְּחַסֵּר בּוֹ הַחֵלֶק הַנִּי"ל וְנַעֲשֶׂה בְּעַל מוּם. כִּי בְּאֵמַת כָּל אֵיבָר פְּרָטִי כָּלִיל מִתְרַי"ג, וְהֵינּוּ מֵהַתְּכַלְלֹת זִוְלָתוֹ בּוֹ, וְעַל יְדֵי הַשְּׁנֹאָה הוּא מְפָרִיד מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ חֵלֶק הַפְּרָטִי, וְאִז אֵינּוּ יָכוֹל לְעַלּוֹת לְרְצוֹן לְפָנֵי ה'. וְכֹדְכְתִיב: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב" (ויקרא כ"א י"ז).

(האדרמו"ר ה'צמח צדק', רבי מנחם מענדל מליובאוויטש, 'דרך מצוותיך' מצוות אהבת ישראל) לכל עם ישראל, כפי שלמדנו, יש נשמה אחת. ולכן, בכל נשמה של יהודי פרטי יש נקודות חיבור וחלקים מנשמתם של שאר עם ישראל. כאשר יש אהבה וחיבור בין אחד לשני, אז אותם חלקים מקבלים חיים ופועלים. אך כאשר יהודי שונא את חברו ח"ו, הוא מאבד את החלק של אותו חבר, שקיים בנשמתו. כמו הדם שזורם באברי הגוף ומחבר ביניהם, כך גם האהבה מזרימה חיים ומחברת בין כל חלקי הנשמה. ואם ח"ו יש שנאה, אז חלקי הנשמה מתחילים למות, והאדם הופך להיות 'בעל מום'.

האם הרגשת פעם איך שנאה וכעס שלך פגעו בך?

כיצד שנאה פוגעת בשונא לפי דברי הצמח צדק?

לימוד זכות ללא גבול

בתשעה באב אחד הלך רבי לוי יצחק מברדיטשוב ברחובה של עיר, וראה אדם מישראל יושב במרפסת ביתו ואוכל סעודה בפרהסיא. פנה אליו רבי לוי יצחק, ואמר לו: "בני, בודאי שכחת, שתשעה באב היום!" "לא רבנו", השיב הלה, "זוכר אני כי היום תשעה באב". "אולי אינך יודע", חזר רבי לוי יצחק ואמר לו, "שתשעה באב הוא יום צום ואסור לאכול ולשתות בו", "יודע אני שתשעה באב תענית ציבור הוא", השיב הלה בעזות מצח. "בוודאי אדם חלוש אתה והרופאים אסרו עליך את התענית", ניסה רבי לוי יצחק לחפש לו זכות. "חס ושלום", משיב הלה כשהוא מחייך, "בריא ושלם אני בכל רמ"ח אברי".

נשא רבי לוי יצחק עיניו למרום, וקרא: "רבנו של עולם, ראה עד כמה מידת האמת של יהודי מגעת. נוח לו ליהודי להשים עצמו רשע, ובלבד שלא להוציא שקר מפיו!"

(שרי המאה כרך ג' עמ' 219)

הצדיק רבי זושא מאניפולי היה כידוע עני מרוד. פעם אחת הצטברו בידיו עשרה רובלים, וכדי לשמור עליהם מפני הגנבים, הניחם בתוך החומש בפרשת יתרו אצל "לא תגנוב". הדבר נודע לגנב פיקח אחד ושלח ידו ולקח מהם חמישה רובלים, ואת החמישה הנותרים הניח בפרשת קדושים אצל "ואהבת לרעך כמוך"... לימים פתח רבי זושא את החומש ולא מצא את עשרת הרובלים במקומם. פשפש ומצא חמישה מהם במקום אחר.

"הביטה וראה, רבנו של עולם", נאנח רבי זושא ואמר, "מה בין זושא, לבין פלוני אדם כשר מישראל. זושא, כשהיו מעותיו בידו, נטלן הכל לעצמו, ואילו פלוני, רחמן בן רחמנים, לא נטל אלא מחציתן וקיים "ואהבת לרעך כמוך"..."

(שרי המאה כרך א עמ' 113)

"איזהו גיבור שבגיבורים?... מי שעושה שונא אוהבו".

(אבות דרבי נתן, פרק כ"ג)

1. בשביל זה יש חברים!

לאהבה יש המון כוח. בכוחה של האהבה מתקיים העולם - מוקמות משפחות, גדלים אנשים, מתפתחים מוסדות ומפעלים, נכתבים ספרים ומושרים שירים - והכול מהמנוע של האהבה. כל אחד מאיתנו זקוק לאהבה ולתחושת חום וקירבה, כדי לחיות. אם נרגיש שאין מי שאוהב אותנו ואכפת לו מאיתנו, נתמלא בבדידות וניפול לעצבות.

כוחה של האהבה בא לידי ביטוי בחברות. חבר טוב הוא מקור לשמחה, לכוח ולהצלחה, כפי שאמרו חז"ל: "איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם? רבי יהושע אומר: חבר טוב" (אבות ב,י). החבר הטוב הוא העצה של רבי יהושע לחיים טובים. זה נכון בחיים בכלל, וזה גם נכון בחיי עבודת ה'. מי שרוצה להתקדם בעבודת ה' ולעבוד את ה' באמת, זקוק לחבר או חבורה. חבר שיקשיב, יעודד וידחוף קדימה, וחבורה שתיתן השראה ועוצמה.

תורת החסידות הדגישה מאוד והעלתה על נס את הכוח של חברים וחבורה. מאז ומעולם חסידים הם "משפחה", ומאוד אוהבים ודואגים זה לזה. בעבר, היו אפילו מקומות בהם חסידים חיו במעין חיים קיבוציים של שותפות כלכלית. היו גם חסידים שהתאגדו לחבורות של עובדי ה', עם כללים ומטרות מיוחדות לחבורה. במקורות הבאים נראה מעט מההסברים וההדרכות של תורת החסידות בעניין החברות והחבורה בעבודת ה':

"... אהבת חברים (גדולה) יותר מכל המוסרים ודברי המוסר, כְּאִשֶּׁר יִסְפֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ בְּהִגִּיד לּוֹ אֶת כָּל לְבוֹ עֲצַת הַיָּצֵר אֲשֶׁר בְּקַרְבּוֹ, הִנֵּה הַדְּבִיר בְּעֲצָמוֹ פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת וּמְשֵׁם יִפְרֵד הַיָּצֵר. מְלַבֵּד כִּי טוֹבִים הַשְּׂנִים, אֲשֶׁר הַשְּׂנִי יְקִימוֹ בְּעֲצַת ה' הִיא תְקוּם."

וְהִנֵּה בְּאַחֲדוּת נִכְלָל מִצְוֹת וְאַהֲבַת לְרֵעֵךְ כְּמוֹךָ, וּמֵאַמֵּר חֲז"ל: "מִה דַּעְלֵךְ סִנֵּי לְחִבְרֵךְ לֹא תַעֲבִיר" (שבת לא,א), וּמִן הַמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִקְנִית בָּהֶם מִזְנֵה הַוִּלְךְ מִדּוֹת הַנִּקְנֹת ע"י אַחֲרִים, כְּמִבְּאֵר שֵׁם: "בְּרִדְיוֹק חֲבָרִים, בְּפִלְפּוּל הַתְּלִמִּידִים וְכוּ' הַמְּכִיר אֶת מְקוֹמוֹ וְכוּ' אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וְכוּ' אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת וְכוּ', וְלֹא מִגִּיס לְבוֹ וְכוּ' נוֹשֵׂא כַּעַל עִם חֲבָרוֹ, מְכַרְעוֹ לְכַף זְכוּת, מְעַמִּידוֹ עַל הָאֲמֵת, מְעַמִּידוֹ עַל הַשְּׁלוֹם" (אבות ו,ו) וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: "אִם אֵין שְׁלוֹם אֵין כְּלוּם" (תורת כהנים בחוקותי פ"ז).

כְּלָלָא דְמִלְתָּא וְעִקְרָא וְשִׁרְשָׁא דְכָלְא וְכָלְא דְרַבֵּי, וְעִקְרָא וְשִׁרְשָׁא דְכָלְא, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: "לֹא מִצָּא תְקוּמָה כְּלִי מִחֲזִיק בְּרִכְהָ לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא הַשְּׁלוֹם וְאַחֲדוּת". אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ יְדַבְּקוּ בְּדַבְּקוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְתַדְּבֵק נַפְשָׁם כְּאִישׁ אֶחָד חֲבָרִים מְקַשְׂבִּים לְקוֹל ה'..."

(רבי מנחם מענדל מוויטבסק, 'פרי הארץ', מכתב י"ג)

רבי מנחם מענדל מוויטבסק, מראשוני גדולי החסידות, עמד בראש עליית החסידים לארץ ישראל בשנת ה'תקל"ז (1777). יחד איתו עלו עוד כשלוש מאות חסידים שקבעו לבסוף את מושבם בעיר טבריה. בארץ ישראל הם חיו חיים קשים מאוד, סבלו מעוני ומחסור, וממש מסרו את נפשם כדי לחיות בארץ הקדושה. אחד הדברים שנתן להם כוח להתמודד עם כל הקשיים, היה דיבוק החברים ואהבת רעים. חבריהם שבחו"ל שלחו להם כספים שהעמידו אותם על רגליהם, והם בעצמם עודדו וחזקו את זה.

במכתב זה מונה רבי מנדל מוויטבסק כמה מעלות שיש לאהבת החברים, בעניין עבודת ה'. ראשית, הדיבור שבין חבר לחבר, יכול להשפיע הרבה יותר מכל הדרשות והשיעורים. עצם הדיבור, עצם השיתוף זה עם זה, "פועל ישועות" ומשפיע לטובה. כמו כן, חברים יודעים לתת עצה טובה, בזמן ובמקום הנכון, ולהקים אחד את השני מהבוץ והדשדוש. אפילו לימוד התורה, שתלוי לכאורה ביכולות שכליות, תלוי הרבה בדיבוק חברים וביחסים מתוקנים.

"אֲשֶׁר בְּאֵמֶת יִסּוּד וְעִקְרָא גְדוֹל בְּעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וְעוֹבְדֵי שִׁיתְחַבְּרוּ וַיְדַבְּרוּ זֶה עִם זֶה ... שְׂמֵגָלִים נִגְעֵי לְכֶבֶם זֶה לְזֶה וּמְדַבְּרִים בְּזֶה, שֵׁישׁ בְּזֶה כְּמָה פְּרִטֵי הַטּוֹב. הַא', שֵׁישׁ כְּמָה דְבָרִים שְׂאִינוּ מוֹצְאִים בְּעֲצָמוֹ מִצַּד אֶהְבֵּת עֲצָמוֹ, ד"עַל כָּל פְּשָׁעִים תִּכְסֶּה אֶהְבֵּה" ... הָאֶהְבֵּה שְׂהֲאָדָם אוֹהֵב אֶת עֲצָמוֹ בְּטַבְּעוֹ מְכַסֶּה עַל זֶה, וְחֲבָרוֹ מְעוֹרְרוֹ עַל זֶה.

וְעוֹד זֹאת, כְּשִׂמְגָלָה נִגְעֵי לְכֶבֶם בְּדַבְּרוֹ, הִנֵּה בְּעַת שְׂמִדְבָּר בְּזֶה מְצַטֵּר בְּנַפְשׁוֹ מְאֹד מְזֶה, הִרְבֵּה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהֶצַּטֵּר מִקִּדְּם. וּמִמִּילָא, מִתְחַרֵּט בְּנַפְשׁוֹ עַל כָּל הָעֲנִינִים הֵלֵא טוֹבִים וְעוֹקֵר רִצּוֹנוֹ מֵהֶם, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן הִרְבֵּה... וְדַגְמָא לְזֶה הוּא מֵה שְׂכָתוֹב "דְּאֶגָּה בְּלֵב אִישׁ יִשְׁיַחְנֶה" וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: "יִשְׁיַחְנֶה לְאַחֲרִים". וְאֵינוֹ רוֹאֵין שְׂבַעַת שְׂמִדְבָּר בְּצַעְרוֹ אִזּוֹ יִגְדֵּל צַעְרוֹ כִּיּוֹתֵר מִכְּמוֹ שִׁיְהִיָּה קִדְּם, אֲמָנָם אַחֵר כִּף נוֹחַ לוֹ יוֹתֵר. וְכִּמוֹ כֵּן בְּעוֹבְדֵי ה' וְעוֹבְדֵי ה' ה', כְּשִׂמְדַבְּר מְעַנִּינֵי נִגְעֵי לְכֶבֶם בְּעַת מַעֲשֵׂה הוּא מְצַטֵּר יוֹתֵר, וְאַחֵר כִּף נוֹחַ לוֹ יוֹתֵר מִפְּנֵי שְׂבִיָּה מְסִיר הִרְבֵּה מֵהַנֶּגְעִים וְהַעוֹנוֹת.

עוֹד זֹאת, כְּשִׂמְדַבְּרִים יַחַד מִמְּצִיא כָּל אֶחָד עֲצוֹת לְזֶה אִיךְ לְתַקֵּן, וְעוֹשִׂים הַסֶּכֶם בְּקִבְלָה עַל לְהַבָּא לְתַקֵּן מַעֲשֵׂיהֶם שִׁיְהִיָּה כִּף וְכוּ'. וְהַהֶסְכֵּם אֲשֶׁר עוֹשִׂים שְׂנִים אוֹ רְבִים יֵשׁ לְזֶה חֲזוּק הִרְבֵּה יוֹתֵר מֵהַסֶּכֶם שְׁעוֹשֵׂה בְּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְנִמְצָא שֶׁהַתְּחַבְּרוּת בְּעוֹבְדֵי ה' הוּא טוֹב מְאֹד בְּכְמָה פְּרִטִים."

(רבי שלום דובער מליובאוויטש, קונטרס 'החלצו' אות י')

שלושה דברים מונה כאן הרבי הרש"ב, בתועלת הדיבור של חברים:

- א. חבר יכול להפנות את תשומת ליבי לבעיות שאני נוטה להתעלם מהם.
- ב. השיחה עם החבר וגילוי מסתרי הנפש פועלים בשני כיוונים. בהתחלה, השיחה מעצימה את התחושות שהסתתרו בליבי, ואם הייתה בי חרטה ודאגת עוונות, השיחה תחדד את תחושת הכאב. הדיבור יהפוך את הרגשות לממשיות ונוגעות, ויעזור לי להתעורר ולזוז. אבל בהמשך, בזכות השיחה, אני דווקא ארגיש הקלה, ובזכות הדיבור אשתחרר מהעול הכבד וחוסר הבהירות של הדאגה, ואוכל להתמודד באופן נכון עם המצב בו אני נתון. ה"שיחנה" יביא ל"סיחנה", ולהתחלה של דרך חדשה.
- ג. לשותפות יש כוח. מחשבות שנשארות בתוכי יכולות להישכח, אבל כשמדברים ומחליטים על משהו ביחד, יש לזה תוקף וממשות שגם נותנים לדברים כוח להתבצע.

תרגיל: הכיתה מתחלקת לזוגות, ובמשך רבע שעה מדבר כל זוג על ענייני עבודת ה'. אין צורך להיחשף יתר על המידה או לנסות "לחפור" בעניינים לא מובנים.

אלו תובנות עלו לכם בעקבות השיחה?

האם תרצו להמשיך אותה? איזה רווחים תוכלו להפיק מכך?

אחד מאדמורי" החסידות בפולין בדורות המאוחרים, היה רבי קלונימוס קלמיש מפיאסצנה. הרבי מפיאסצנה מפורסם בגלל פועלו וחיייו בגטו ווארשה, בימי השואה הנוראים, והירצחו על קידוש השם. לרבי מפיאסצנה הייתה דרך מיוחדת בהדרכת חסידיו, והוא חניך צעירים עם זקנים לדבקות מתמדת בעבודת ה'. אחד מרעיונותיו היה יסוד חבורות של עובדי ה', המסייעים ומחזקים זה את זה. בספרו, "בני מחשבה טובה",

שנים שיושבים ואין ביניהם דבר תורה, אך גם אין ביניהם שום דבר המבדיל כמו מחלוקת ושנאה, זה בעצמו דברי תורה!

(ר' יצחק מווארק'י)

מפרט הרבי מפיאסצנה את מטרות ודרכי הפעולה של חבורת ה"מחשבה טובה". במקור הבא נראה נקודה אחת מהדרכותיו בעניין זה:

"על שלשה דברים החבריא הקדושה עומדת: על התחברות חברים, על אהבת חברים, ועל התדבקות חברים. לכן הגם שכלם יתחברו יחד באהבת חברים, וכלם יאהבו זה לזה אהבה רבה, מפל מקום יקח לו כל אחד מהם חבר לעצמו שלפניו יגלה את כל מצפוני לבבו, בין בדברים רוחניים ובין בדברים גופניים, דאגתו ושמחתו, נפילתו ועליתו, וחברו השומע ינחמהו ויעצמו וישמחהו ככל האפשר לו. גם בדברים הרוחניים ייעצמו וידריכהו כפי דעתו ומצבו, וכן זה לזה.

ואם נשאר מן החבריא, שאין אחד מהם רוצה להתחבר אליו לאוהב פרטי, מקרה החבריא לתן לו אחד מהם."

(רבי קלונימוס קלמיש מפיאסצנא, 'בני מחשבה טובה' סדר הדרכה וכללים, אות ט)

ההדרכה של הרבי מפיאסצנא כאן, מתייחסת לקבוצה שהתגבשה במיוחד כדי לעבוד את ה' יחד. ומשום כך, על חברי הקבוצה לדעת את הזכויות ואת החובות שמוטלים עליהם, והדאגה לכל פרט בקבוצה היא אחת מחובות חברי הקבוצה. אך עיקרון זה נכון לכל קבוצה חברתית.

קורה הרבה פעמים, אפילו בכיתה או שבט מאוד מגובשים, שיש מישהו שנשכח בצד. בגלל שאף אחד לא ממש רוצה בחברתו, בגלל הביישנות שלו, או בגלל סיבה אחרת. המצב הזה הוא בעיה, וזו אחריות של הקבוצה לתקן זאת. זה לא נכון לצפות שיהיה "אחד בשביל כולם", ושכל חברי הכיתה יעזרו למטרות המשותפות של הכיתה, אבל לשכוח גם את ה"כולם בשביל אחד". בחבורה אמיתית ובגיבוש חברתי מתוקן לא עוזבים אף אחד, והחברה בכוחה המיוחד יודעת לדאוג לכל אחד.

מה חסר לי?

אמר הצדיק רבי דוד מלעלוב: "למדתי אהבת ישראל מגוי אחד שאמר לחברו 'אני אוהב אותך', והחזיר לו חברו 'האם יודע אתה מה חסר לי? וכשאמר שאינו יודע, החזיר לו חברו ואמר 'אם אינך יודע מה חסר לי איך תוכל לאהבני'?"

(שיח שרפי קודש' עמ' יב)

2. פשוט לעזור

אחרי כל הלימוד והדיבורים היפים על אהבה, צריך לזכור שתכלית הכול זה המעשים. לעזור ליהודי אחר בכל מה שהוא צריך, גם אם זה נראה לי קשה או אפילו מיותר.

חסידים אומרים ש"גשמיות של יהודי אחר, היא הרוחניות שלי". זאת אומרת, שכל עניין גשמי שמציק ומפריע לחברי, אפילו שאצלו זה משהו טכני, גשמי, אצלי זו מצווה ועניין רוחני, ועלי לעזור ולסייע לו ככל יכולתי.

במקור הבא מחדד רבי שניאור זלמו מלאדי את חשיבותה של מצוות הצדקה והחסד במיוחד בדורות שלנו:

"על בן אהובי אחי שימו נא לבבכם, לאלה הדברים הנאמרים בקצרה מאוד (ואם ירצה ה' פנים אל פנים אדבר בם בארפה). איך היות כל עקר עבודת ה' בעתים הללו, בעקבות משיחא, היא עבודת הצדקה. כמו שאמרו רבותינו ז"ל "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה". ולא אמרו רבותינו ז"ל "תלמוד תורה שקול כנגד גמילות חסדים" אלא בימיהם, שתלמוד תורה היה עקר העבודה אצלם, ועל בן היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים. מה שאין בן בעקבות משיחא שנפלה סכת דוד' והשכינה, עם ישראל עדי בחינת רגלים ועקבים, שהיא בחינת עשייה, אין דרך לדבקה בה באמת, ולהפכה חשוכא לנהורא דילה ולהפוך את החושך לאור שלהו כי אם בבחינת עשייה גם כן, שהיא מעשה הצדקה".

(רבי שניאור זלמן מלאדי, 'תניא', איגרת הקודש פרק ט)

בכל זמן ובכל דור אנחנו מחויבים לקיים את כל המצוות כולם. אך בתוך כלל המצוות יש לכל דור משימה מיוחדת אליה הוא שייך. מצווה מסוימת שמתאימה לו במיוחד, ושהיא ה'צינור' אליו הוא צריך לנקז את מירב הכוחות. לדורות שלנו, הדורות האחרונים לפני ביאת משיח, יש שייכות מיוחדת למצוות הצדקה. המושג "עקבתא דמשיחא" הוא שם קוד לתקופה ולדורות הסמוכים לביאת המשיח, כי בתקופה זו שומעים כבר את 'עקביו' של המשיח, ומתקרבים לבואו. וגם מעוד סיבה כי הדורות של "עקבתא דמשיחא" הם הדורות של ה'עקב' - תחתית הגוף והמדרגה. עם ישראל (כפי שלמדנו בפרק א) נמשל לקומת אדם שלימה, והדורות האחרונים - העומדים בדרגה נמוכה מבחינה רוחנית, נמשלו לעקב - העומד בתחתית הגוף כולו.

להיות בתחתית, זה להיות שקועים ברמה הכי מעשית, הכי רחוקה מההבנות המעמיקות והרגשות הגבוהים. זה לחיות בתקופה מאוד חומרית, שבה קשה למצוא אנשי רוח אמיתיים. אז איזו מצווה מתאימה לדורות שכאלה, לדורות שלנו? מצווה שהיא גם כן מעשית וחומרית - מצוות הצדקה.

אחד הצדיקים שאל פעם, מדוע לא מברכים על נתינת צדקה כמו שמברכים לפני כל מצווה? וענה, שאילו היו צריכים לברך, אז נותן הצדקה היה נוטל את ידיו, אומר "לשם ייחוד", מתכוון ומכוון כוונות, ובינתיים העני העומד בפתח כבר היה נופל ברעבונו על הרצפה ומתעלף... מצוות צדקה היא מצווה של תכלס, של מעשים בפועל, ובזה מעלתה. כמובן שצריך לתת צדקה בסבר פנים יפות, ושזוהי הצדקה המובחרת ביותר, אבל בסופו של דבר נצטרך למדוד כמה כסף קיבל העני, ולא כמה מילים טובות אמרו לו.

ליותר על כסף זה מאוד קשה. התחושה הבסיסית היא שהכסף הוא שלי - אני עבדתי עליו, אני קיבלתי אותו, אני צריך אותו. לתת את הכסף זה לתת את עצמי, ולכן זה כל כך לא פשוט.

באו חסידים אל אדמו"ר האמצעי בטרונאי על החסיד ר' אייזיק מהומיל, שאין הוא מתוועד ומלמד אותם.

התנצל ר' אייזיק: איך אוכל להתוועד וללמד, בעת שעדיין לא תיקנתי את עצמי?

השיב לו הרבי: האמן לי, כאשר רואה הנני שלא אוכל כבר לתקן את עצמי, אני משתדל, לכל הפחות, לעבוד עם הזולת.

(פניני הכתר)

בעל חוש יכול להבין ולצייר לעצמו את אהבת ישראל של מורנו הבעל שם טוב.

מורנו הבעל שם טוב התפלל וערך "פדיון נפש" כשמישהו היה שרוי בצער, ולא רק במכורו, אלא שמע והרגיש באנחה יהודית גם כשהנאנח היה בקצה העולם.

מורנו הבעל שם טוב מסר את נפשו על אהבת ישראל, אפילו למי שלא הכיר אותו כלל.

(הרבי הרי"צ)

במקור הבא נלמד תפיסה חסידית בעניין הכסף, שנותנת את הכוח והיכולת לתת צדקה:

"... וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב "אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֲנִי עִמָּךְ" (שמות כב, כד). פְּרוֹשׁ אִם רְאִיתָ שֵׁישׁ לָךְ כֶּסֶף יוֹתֵר עַל מֶה שְׂאֵתָה צְרִיךְ לַעֲצֹמֶךָ, וְאֵתָה מְלֻוֶה לַעֲמִי, תִּדְעַ לָךְ שְׂאִין זֶה חֶלֶק הַמַּגִּיעַ לָךְ אֵלָּא חֶלֶק הָאֲחָרִים שֶׁהוּא "הָעֲנִי עִמָּךְ", וּבִזְוָה לֹא יִתְנַשֵּׂא וְלֹא יִתְגַּדֵּל עַל הָעֲנִי... וּמְכַל שְׂכֵן שְׂלֵא יִתֵּן לוֹ בְּרַע לֵב כִּינּוֹן שְׂמִשְׁלוֹ הוּא נוֹתֵן לוֹ, וְעֵבֹר זֶה בְּרִכּוֹ ה' יִתְבָּרֵךְ בְּזֶה שְׁנִתָּן וְהַפְקִיד אֶצְלוֹ חֶלֶק חֲבֵרוֹ. וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב "נִתּוֹן תִּתֵּן לוֹ" (דברים טו, ט). אֶפְלוּ מֵאֵה פְּעָמִים. מִחֲמַת שֵׁישׁ לָךְ יוֹתֵר מִכְּרִי צְרִיכָה, אִזְּ בּוֹדֵאֵי אֵין זֶה שְׂלָךְ וּמְחַיֵּב אֵתָה לִתֵּן לוֹ אֶפְלוּ כַּמָּה פְּעָמִים..."

(רבי אברהם יהושע השל מאפטא, 'אוהב ישראל', פרשת ראה ד"ה "נתון תתן")

ה'אוהב ישראל' הולך כאן בדרכו של החסיד מפרקי אבות, כפי שחז"ל אומרים: "שלי שלך, ושליך שלך - חסיד" (אבות ה,י). לפי דברי האוהב ישראל, אמירה זו איננה נדיבות לב מיוחדת, אלא זו האמת לאמיתה. פעמים רבות, הכסף שמתגלגל אלי הוא רק פיקדון. הוא מופקד אצלי כדי שאעביר אותו לבעליו האמיתיים, לעני. ולכן מה שאני חושב שהוא שלי, הוא לא באמת שלי, אלא "שליך".

הבנה זו יכולה להיות נכונה בתחומים נוספים ביחסינו לזולת. לא תמיד קל לנו לתת, לא רק את הכסף שלנו, אלא גם את הזמן, את הידע, את הרכוש או את הכוח שצברנו לעצמנו. קשה לנו לתת, כי אנחנו מרגישים שזה בא על חשבוננו. אך האמת היא, לפי דברי האוהב ישראל, שלא כל מה שיש לי, באמת שייך לי. הקב"ה מעניק לי דברים, כדי שאני אעביר מהם גם לאחרים, כי גם להם יש חלק בזה. לפעמים חלקו של אחד נופל בידי של האחר. וכדי שכל חלק יגיע למקומו, אנחנו מוכרחים לחיות חיים של שיתוף והענקה.

מחילה לגנב

אחד הגנבים שהיו כלואים באגף האסירים הפלייזים בירושלים, בימי המנדט הבריטי, ריצה עוונו ושוחרר לעת ערב. מאחר והתגורר הרחק מירושלים ולא הייתה פרוטה מצויה בכיסו, סר לרבי אריה לוי, אותו הכיר מביקוריו בכלא, כדי לקבל ממנו דמי כיס...

קיבלוהו רבי אריה וזוגתו כאורח נכבד, העניקו לו סכום מסוים, אך הוסיפו ואמרו לו כי לא יתירו לו לנסוע לפני שיסעד ליבו. ה"אורח" הרגיש בטוב ובתום הארוחה אמר לו ר' אריה: "מודה אני לך על שביקרתנו, שעל ידך נזדמן לי במפתיע לקיים שתי מצוות: הכנסת אורחים וגמילות חסדים, אך אנא ממך, השעה מאוחרת ולמה תטרח לנסוע בשעות הלילה? התכבד והישאר עמנו הלילה". הציעו לו מיטה ושמתו בו.

באשמורת הבוקר, מתעורר רבי אריה משנתו כדי להכין עצמו לילך לתפילת "ותיקין", והנה מתברר לו שאותו אורח גנב את גביע היין ופמוטי הכסף ונסתלק לו...

עורר רבי אריה את רעייתו וסח לה אותו מעשה ואמר: "אני מוחל לאותו גנב במחילה גמורה, כדי שלא יענש בגללו". ואף הוסיף ואמר לרעייתו: "הבה ונבטיח אחד לשני ונקבל בליבנו, שמקרה מצער זה לא ישמש כתקדים ולא ימונע בעדנו מלארח גנבים כאלה בביתנו גם להבא..."

(אישי צדיק היה, שמחה רז, עמ' 81)

3. צדקה לנשמה

לפעמים אנחנו רואים אדם עצוב, אדם מוטרד, ואנחנו מנסים לעזור לו ונותנים לו כל מה שהוא צריך, אבל זה עדיין לא עוזר. כי מה שהוא באמת צריך, זה לא כסף או אוכל, אלא מילה טובה, עידוד, חום ואהבה.

באותה מידה, לפעמים יהודי מרגיש מחסור ובלבול, ולמרות כל התמיכה והעצות הטובות של ידידיו, הוא עדיין לא מרוצה. הנשמה שלו לא נותנת לו מנוח, אבל אף אחד לא שם לב ולא בא לעזרתו. כולם נותנים לו, אבל לא את מה שהוא באמת מבקש - את החיבור לאלוקים.

אהבה אמיתית מתבטאת בדאגה לחייו ורווחתו של הזולת. ואהבה אמיתית ליהודי, מתבטאת לא פחות, בדאגה לחייו הרוחניים ונשמתו של הזולת. העיקר אצל יהודי זו הנשמה, וכאשר הנשמה איננה מוארת ולא מקבלת את החיים הרוחניים להם היא זקוקה, היא סובלת וזועקת. כך מתאר זאת רבי נחמן בלשונו הציורית, במקור הבא:

"בעולם הבא מנחין כמה בני אדם בחוץ והם צועקים בקול מר: "תנו לנו מה לאכל", ובאין אצלם ואומרים להם: "הרי לכם אכילה ושתיה, אכלו ושתו", והם משיבים: "לא לא. אין אנו צריכים אכילה זאת. רק אנו צריכים אכילה ושתיה של תורה ועבודה". וכן מנחין כמה בני אדם ערמים בחוץ והם צועקים גם כן מאד: "תנו לנו כמה להתפסות", ובאין אצלם ואומרים: "הרי לכם מלבושים", והם משיבים: "לא, אין אלו מלבושים נצרכים לנו כלל. רק אנו צריכים מצוות ומעשים טובים להתלבש בהם".

ענה ואמר: "אשרי מי שזוכה לאכל כמה פרקים משניות, ולשתות אחר כך איזה קפיטליך ופרקיו תהלים ולהתלבש באיזה מצוות!".

(רבי נחמן מברסלב, 'שיחות הר"ן' אות כג)

רבי נחמן מספר לנו מה קורה בעולם הבא, עולם האמת, אבל שם זה כבר מאוחר. שם כבר אין את אותה האפשרות "לאכול משניות" או "להתלבש בכמה מצוות". בעולם הזה, עולם המעשה, ניתן לגמול חסד לאותן נשמות ערומות שמשוועות למזון רוחני. אם אנחנו חסים על ילדים רעבים ואנשים חסרי בית, עלינו גם לחוס על יהודים שרוחקים מתורה ומצוות.

ההשפעה הרוחנית היא לא רק גמילות חסד והטבה לזולת, אל היא גם ממש בגדר 'הצלת נפשות', כפי שמבאר זאת הרבי מליובאוויטש במקור הבא:

"על הפסוק "לא תעמד על דם רעה" (ויקרא יט, טז) מפרש רש"י: "לראות במיתתו, ואתה יכול להצילו, כגון טובע בנהר וחייה או לסטים באים עליו". מפרש רש"י זה אפשר ללמד הוראה נפלאה בעבודת ה' בנוגע להפצת התורה והיהדות:

כתיב: "הדם הוא הנפש" (דברים יב, כג). ענינו של הדם ברוחניות הוא התורה ומצוותיה, ש"הם חיינו וארץ ימינו". וזהו הפרוש הפנימי של "לא תעמד על דם רעה" - פאשר אתה רואה יהודי שנמצא במעמד ומצב של סכנת מיתה ברוחניות ח"ו, הוא אבד את החיות האמתית שלו, את החיות בעניני יהדות, תורה ומצוותיה, אודות מצב כזה אומרת התורה: "לא תעמד על דם רעה"! אסור לך לעמד ו"לראות במיתתו" רחמנא ליצילן, מכיון ש"אתה יכול להצילו". בדרך תלוי הדבר להשיב ולהחיות את נפשו על ידי שתעסק בהפצת התורה והיהדות!

עצם העבודה שראית - בהשגחה פרטית - יהודי שנמצא במעמד ובמצב כזה ("לראות במיתתו"), מהנה הוכחה ש"אתה יכול להצילו". שאם לא כן, לשם מה הראו לך אותו?! לא יתכן שיראו לך אותו אף ורק כדי לגרם לך צער.

להאזין ל"קול ילד בוכה"

ב"ה, י"ד בכסלו, ה'תשכ"ג

... רבנו - אדמו"ר הזקן, גר בביתו גם בנו (ממלא מקומו) רבנו דובער, אדמו"ר האמצעי. רבנו דובער הצטיין בכוחות התרכזות העמקה ודביקות מאין כמוהו. בעת לימודו או תפלתו לא היה מרגיש כלום מהמתרחש סביבתו.

פעם, בהיות אדמו"ר האמצעי שקוע בלימודו, ובקרן זוית בחדרו היתה עריסה ובה תינוק, נפל התינוק מתוך העריסה ופרץ בבכי, אבל אדמו"ר האמצעי לא הרגיש בדבר. אולם, אביו, רבנו הזקן, אף שדירתו היתה בקומה העליונה וגם הוא היה שקוע באותו שעה בלימודו, שמע צעקת התינוק. הפסיק לימודו וירד ונכנס לחדרו של בנו, הרים את התינוק, טיפל בו והרגיעו והשכיבו בעריסה, ולא זז משם עד שראה את נכדו בשלוה. ועדיין לא הרגיש רבי דובער לא באביו ולא בבנו. לאחר זמן ובשעת הכושר הוכיח רבנו הזקן את בנו, בהסבירו אשר לא זו הדרך להיות שקוע בעניני לימוד וכו' עד כדי כך שאין שומע קול ילד בוכה.

סיפור זה נמסר מדור לדור... ובודאי שישנם בסיפור הוראות מעשיות לדורות אלה, ולנו, בתוך כלל ישראל, ביחוד.

- אחת ההוראות היא: אין לו לאדם להיות כל כך שקוע באיזה ענין שהוא, ויהיה אפילו ענין הכי נעלה, עד שלא ישמע קול ילד בוכה בקרבתו או בסביבתו ואפילו בריחוק מקום. קול ילד בוכה צריך שיגיע לכל אחד ואחת ובאופן שיפסיק השומע מענינו, יטפל בילד הבוכה ויעשה כל התלוי בו למלאות החסר לילד.

בתקופתנו זו ביחוד, רבים התינוקות והילדים שמאיזו סיבה שהיא "נפלו מעריסתם" נותקו (או שמלכתחילה לא היו) ב"עריסה" יהודית אמיתית, והם בוכים - בקלא דאשתמע [בקול שנשמע], או בקלא פנימא דלא אשתמע [בקול פנימי שלא נשמע] - מתוך מצוקת נפשם, שהיא חלק אלוהי ממעל ממש ורעבה וצמאה לדבר ה' ולתורתו ומצוותיה, ואין מי שיטפל בהם וימלא מחסורם בחינוך על טהרת הקדש.

וכן רבים אחינו בני ישראל, אשר אף שגדולים הם בשנים, אבל קטנים הם או גם תינוקות - בהנוגע להתורה שהיא חיינו ולקיום מצוותיה, ואם הם אינם רואים ומבחינים - מזלייהו חזי [מזלם רואה] ובוכים מתוך מועקה נפשית - שלפעמים גם לא ידעו פשרה, ורק שמרגישים הריקנות האיננה אשר בחייהם, חיים ללא כל תוכן ומטרה ראוים לשמם. אסור להעלים אוזן משוועתם של ילדי ישראל אלו, בין הילדים בגיל, בין ה"ילדים" בדעת תורה ומצוה, ולכל אחד ואחת מופנית ההוראה, הציווי והפקודה:

אל תחטאו בילד. הפסיקו כל עסק אחר שלכם וטפלו בילד והשיבוהו אל אביו, אביו אב הרחמן, ילמוד תורת אביו ויקיים מצותיו ואז יחיה חיי עולם, חיים מלאים, שלמים וטובים.

ואיזו היא הדרך להרגיע את הילד, להשיבו אל אביו ולמלאות מחסורו - היא דרך האהבה המשולשת: אהבת ישראל המכוונת על ידי אהבת התורה, אשר יסוד שניהן - באהבת ה' הוא,

דרך המביאה לפעולות מתמידות לטובת הזולת האמתית - טובתו בגשם וטובתו ברוח, ועד לתכליתה - להעמידו באורח חיים אמתיים, חיים על פי תורת חיים, מוארים באור מעינות החסידות וחדורים ההתלהבות אשר בה...

בכבוד ובברכת הצלחה רבה בכל האמור - לחיים, לחיים ולברכה -

מנחם שניאורסאהן

למעמיקים:

בהשפעה רוחנית על הזולת יש שני צדדים שנראים הפוכים. מצד אחד, אני אמור לראות את היהודי שרחוק מתורה ומצוות כיהודי לכל דבר, שווה בין שווים, ומהצד השני, אני אמור להכיר בחסרון שלו ולהשפיע עליו כדי שישתנה לטובה. הרבה אנשים מתבלבלים מהנקודה הזו, ונוקטים רק בצד אחד. או שהם דוגלים באחדות ואהבה בלי שום פעולות של השפעה, או שהם אוהבים יהודי רק ובשביל שיוכלו להשפיע עליו.

במקור הבא נראה כיצד מסביר הרבי מליובאוויטש את התיאום הנכון בין שני הצדדים הללו:

"ידוע מה שחזו"ל אומרים, ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר" - אפלו לגבי התורה. ישראל הנם "קודמים" ונעלים גם מהתורה; ולא ידעו, נאמר בזהר "ישראל מתקשרין באוריתא ואוריתא בקוב"ה" וישראל מתקשרים בתורה, והתורה מקשרת אותם בקב"ה, ש"ממאמר זה משמע שהתורה נעלית יותר מישראל.

והבאור בזה הוא: בשרשם של ישראל, הם נעלים אפלו מהתורה, אך כפי שהנשמות ירדו למטה, התורה נעלית מישראל, וההתקשרות של הנשמה בקב"ה נעשית על ידי התורה.

ולכן ישנם שני ענינים קטביים אצל יהודי:

מצד זה שבשרשם נשמות ישראל נעלים מן התורה, אז - "ישראל... אף על פי שחטא, ישראל הוא". כמה עברות שיהודי לא יעבר ר"ל ורחמנא ליצלן - ה' יצילנו, הוא לא יוצא מכלל ישראל, ח"ו, היות והתקשרות עצם נשמתו של היהודי עם הקב"ה, אינה תלויה בעבודתו בתורה ומצוות.

אך דבר זה עצמו מביא לכך, שכל יהודי "בדאי סופו לעשות תשובה" - הוא יחזר לדרך התורה והמצוות. מכיון שבכל זאת ההתקשרות של היהודי כאן למטה עם הקב"ה נעשית על ידי התורה, לכן, המעלה העצמית של "ישראל הוא" לא יכולה להשאיר כדבר נפרד ללא קיום תורה ומצוות, אלא היא מוכרחת להביא לידי קיום התורה ומצוות. (ועל ידי זה מתגלית גם מעלת נשמתו העצמית שהיא נעלית מהתורה).

מכך נובעים גם שתי הקצוות בנוגע לענין של "ואהבת לרעה כמוך":

עצמיות האהבה, הנמשכת מצד אחדותם של כל ישראל ב"שרש נפשם", היכן שישאל הם נעלים מהתורה, היא למעלה ממדידות התורה. ולכן, האהבה היא לכל ישראל בשוה, גם לבריות שהם "רחוקים מתורת ה' ועבודתו" - מכיון שבדרגה זו לא נתן לחלק בין צדיק לבין יהודי שרחוק מהתורה... אך מצד זה שמציאותו של היהודי קשורה עם התורה, הרי גם אהבת ישראל נעשית מצוה בתורה. צריך לאהב יהודי היות והתורה מצוה זאת, ובמילא - לפי המדידות והגדרים שהתורה קבעה בזה... וזוהי גם הדגשתו של הלל, שהענין של "אוהב את הבריות" צריך (גם) להביא לידי "ומקרבן לתורה" - אף על פי שהאהבה אליהם היא מצד מעלתם העצמית, מצד זה שהם יהודי (וצריך לאהב יהודי ולסיע לו בכל עניניו אפלו פאשר לא מצליחים ב"ומקרבן לתורה").

כשם שאצל האדם עצמו, עצמיות מעלתו כיהודי (התקשרותו העצמית לקב"ה הנעלית מהתורה) אינה יכולה להשאיר ולהיות מנתקת מקיום תורה ומצוות, אלא התקשרות זו עצמה מביאה אותו לידי קיום תורה ומצוות, כן הדבר גם בנוגע לאהבה לאלו "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו", שדוקא כתוצאה מכך שהוא חש את מעלתם העצמית, המעלה שהם יהודים - הוא אינו מסתפק בזה לכד, אלא דבר זה עצמו מביא אותו להשתדל לעשות מהם יהודים-תורניים. (הרבי מליובאוויטש, רבי מנחם מענדל שניאורסון, 'לקוטי שיחות' חלק י"ז עמ' 219)

רא שמיים אמיתי הוא זה שאינו יכול לישון בלילות מדאגה: מה עשיתי היום כדי להקל סבלו של יהודי מדוכא בייסורים?

(ר' אריה לוי - איש צדיק היה)

כשכל ישראל יתנו יד זה לזה,
תצטרפנה הידיים ליד אחת
המגעת עד לכסא הכבוד.

(ר' ישראל מקודניץ)

קורה לפעמים שיהלום יפהפה ויקר, מתערבב בין אבנים ועפר ומתלכלך, עד שכבר לא ניתן לזהות שהוא יהלום. כל מי שירים אותו לא יבחין בהבדל, ויזרוק אותו כמו אבן רגילה. אבל מי שמבין ביהלומים, יקלוט מיד שזה יהלום ולא אבן. ואז, לא רק שהוא יקח את היהלום, אלא הוא גם יטפל בו כמו יהלום וינקה וילטש אותו היטב, עד שכולם יוכלו לראות את טיבו האמיתי.

כך גם בנשמות. מי שמבין בנשמות יודע שכל יהודי הוא יהלום. כל יהודי, כמה שהוא יתלכלך ולאן שלא ייפול, יישאר יהלום בגלל נשמתו הקדושה. ומשום כך, לא רק שלא נזרוק או נדחה שום יהודי, אלא גם נדאג לנקות וללטש אותו היטב. דווקא בגלל שנשמתו של יהודי היא כל כך יקרה, ולא ניתנת לאיבוד, צריך לגלות את היופי שלה. ואת היופי שלה מגלים על ידי האור של התורה והמצוות.

עצה מאליהו הנביא

פעם אחת הלך רבי דוד מלעלוב להסתופף בצל רבו, הצדיק רבי אלימלך מליעזנסק. את הדרך עשה דרך יער אחד, שהכיר אותו היטב כי הלך בו פעמים רבות, אך באותה הפעם טעה בדרכו ולא ידע לאן לפנות. כעבור כמה זמן, התחיל ר' דוד לבכות בבכיה רבה, ודאג מאוד מה יעלה בגורלו. והנה, פגש לפתע איש אחד ששאל אותו: "למה אתה בוכה בני יקירי?" ענה ר' דוד בבכיה: "הרבה שנים אני הולך בדרך הזאת מדי שנה בשנה, ועתה הנני טועה בדרך ואינני יודע איך ללכת". אמר לו האיש: "בא עמי ונלכה שנינו יחדיו, עד שנבוא לקצה היער" שמח על כך מאוד ר' דוד והלך איתו, ובתוך רגעים אחדים הגיעו לקצה היער. כשבא להיפרד ממנו אמר לו האיש: "בני יקירי, אני אומר לך עכשיו דבר שנחוץ לך לדעת מעתה ועד עולם. והוא: כאשר תביט על איש אחר, לראות את מעלותיו או חסרונותיו, אל תחדל מלהביט בעצמך. זאת תזכור כל ימי חייך". והלך האיש תיכף לדרכו. לימים, כאשר נעשה רבי דוד מלעלוב רבי ומנהיג עדה, אמר פעם אחת דברי תורה ובתוך שיחתו הקדושה סיפר את כל המאורע הנ"ל. ואמר "באמת, היה זה אליהו הנביא זכור לטוב".

(שיח שרפי קודש עמ' יא)

תולדות המחברים:

הבעל שם טוב - רבי ישראל בעל שם טוב נולד בעיירה אוקופ שבאוקראינה בי"ח באלול תנ"ח (1698), והסתלק בחג השבועות תק"כ (1760). הבעל שם טוב הוא מייסד ומחולל תנועת החסידות.

המגיד ממעזריטש - רבי דב בָּעַר ממעזריטש, תאריך לידתו לא ידוע, הסתלק בי"ט בכסלו שנת תקל"ג (1772). אחר פטירת הבעש"ט נבחר המגיד כרצון רבו לממלא מקומו, ותחת הנהגתו גדלה תנועת החסידות והתרחבה מאוד.

רבי אלימלך מליז'נסק - רבי אלימלך נולד בשנת תע"ז (1717), והסתלק בכ"א באדר תקמ"ז (1787). הוא ואחיו רבי זושא מאניפולי היו מגדולי תלמידיו של המגיד ממעזריטש. רבי אלימלך הנהיג את החסידים באיזור גליציה וביסס שם את החסידות במידה ניכרת. ספרו "נועם אלימלך" ידוע כספר קדוש וחשוב מבין ספרי החסידות.

רבי מנחם נחום מטשרנוביל - רבי מנחם נחום מטשרנוביל נולד בשנת ת"צ (1730), והסתלק בי"א חשוון שנת תקנ"ח (1799). היה תלמידם של הבעל שם טוב ולאחר מכן של המגיד ממעזריטש, וספרו "מאור עיניים" הוא מספרי החסידות החשובים.

רבי מנחם מענדל מויטבסק - רבי מענדל מויטבסק נולד בשנת ת"צ (1730), והסתלק בא' אייר תקמ"ח (1788). היה מתלמידי הגדולים של המגיד ממעזריטש ואף הנהיג, לאחר פטירת המגיד, את החסידים באיזור בלארוס וליטא, עד שעלה לארץ ישראל.

רבי לוי יצחק מברדיטשוב - רבי לוי יצחק נולד בשנת ת"ק (1740) והסתלק בשנת תק"ע (1810). היה אחד מגדולי תלמידי המגיד ממעזריטש, והיה מפורסם באהבת ישראל המיוחדת שלו.

רבי שניאור זלמן מלאדי - האדמו"ר הזקן, 'בעל התניא והשו"ע'. רבי שניאור זלמן נולד בעיר לוז'נה שברוסיה, בי"ח באלול שנת תק"ה (1745), והסתלק בכ"ד טבת תקע"ג (1813). ייסד שיטה מיוחדת בחסידות, לה קרא 'חב"ד' - 'אחמה, בינה, דעת', ועיקרי תורתו מופיעים בספרו הידוע והחשוב, ספר ה'תניא'.

ה'אוהב ישראל' מאפטא - רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא, נולד בשנת תק"ח (1748), והסתלק בה' בניסן תקפ"ה (1825). למד תורה וחסידות מרבי אלימלך מליז'נסק וצדיקים אחרים. היה מפורסם באהבת ישראל, ואף ביקש שעל מצבתו יכתבו רק את התואר "אוהב ישראל", וכך גם נקרא ספר דרשותיו.

בעל ה'מאור ושמש' - רבי קלונימוס קלמן הלוי מקראקא, נולד בשנת תקי"א (1751) והסתלק בא' בתמוז תקפ"ג (1823). היה תלמיד מובהק של רבי אלימלך מליז'נסק ומפורסם למקובל גדול. ספרו "מאור ושמש" על התורה, נחשב כספר חסידות חשוב ואף הודפס במהדורות שונות בתוך החומשים.

רבי נחמן מברסלב - רבי נחמן נולד בא' בניסן תקל"ב (1772) בעיירה מז'יבוז' שבאוקראינה, שבה התגורר הבעל שם טוב, אבי-סבתו, והסתלק בי"ח בתשרי תקע"א (1810). רבי נחמן הנהיג תורה ושיטה מיוחדת בחסידות. תלמידו, רבי נתן שטרנהרץ הוא זה שכתב את רוב תורתו, ובפרט את ספרו המרכזי "ליקוטי מוהר"ן".

ה'צמח צדק' - רבי מנחם מענדל שניאורסון, נולד בכ"ט באלול תקמ"ט (1789), והסתלק בי"ג בניסן תרכ"ו (1866). האדמו"ר השלישי בשושלת אדמו"רי חסידות חב"ד. אמו נפטרה בהיותו בן שלוש, והוא גדל על ברכי סבו הגדול - רבי שניאור זלמן מלאדי.

מלבד גדולתו בחסידות היה ידוע בגאונותו בנגלה, והוא נקרא 'צמח צדק' על שם ספר תשובותיו בהלכה.

הרבי הרש"ב - רבי שלום דובער שניאורסון נולד בכ' בחשוון תרכ"א (1860), בעיירה ליובאוויטש, והסתלק בב' בניסן תר"פ (1920). היה האדמו"ר החמישי בשושלת אדמו"רי חסידות חב"ד ונחשב למסביר הגדול של תורת חב"ד.

הרב קוק - רבי אברהם יצחק הכהן קוק נולד בגריבה שבלטביה, בשנת תרכ"ה (1865), והסתלק בג' באלול תרצ"ה (1935). היה הרב הראשי האשכנזי הראשון של ארץ ישראל, ובעל השפעה מרכזית בתולדות היישוב החדש שבארץ ישראל. הרב קוק היה מהוגי הדעות הגדולים בדור האחרון.

הרבי הרי"צ - רבי יוסף יצחק שניאורסון נולד בי"ב בתמוז תר"מ (1880), בעיירה ליובאוויטש והסתלק בי' בשבט תש"י (1950). האדמו"ר השישי בשושלת אדמו"רי חסידות חב"ד, והיה לסמל ומופת של מסירות נפש מול שלטון הרשע הקומוניסטי.

הרבי מפיאסצנא - רבי קלונימוס קלמיש שפירא, נולד בי"ט באייר תרמ"ט (1889), ונרצח על קידוש השם בד' בחשוון תש"ד (1943). הנהיג חסידות גדולה בפולין, והמשיך באורח מופלא להנהיג את חסידיו לעבודת ה' ואמונה, גם בימי השואה הנוראים בגטו ווארשה.

הרבי מליובאוויטש - רבי מנחם מענדל שניאורסון נולד בי"א בניסן תרס"ב (1902), והסתלק בג' בתמוז תשנ"ד (1994) האדמו"ר השביעי בשושלת אדמו"רי חסידות חב"ד. בשנות הנהגתו התעצמה חסידות חב"ד לממדים אדירים. חסידיו ושלוחי הרבים מפיצים את תורת החסידות ואת היהדות בכל רחבי תבל.

הרבי מסלונים - רבי שלום נח ברזובסקי מסלונים, נולד בי"ד באב תרע"א (1911), והסתלק בז' באב תש"ס (2000). שיקם וביסס את חסידות סלונים בארץ ישראל, אחרי שזאת יהודי אירופה. דברי תורתו מובאים בסדרת הספרים "נתיבות שלום".

